

Amersfoort Circulair Evaluatie & Bouwstenen

Inhoud

Voorwoord 3

Samenvatting 4

1. Introductie 8

2. Visie Amersfoort Circulair 11

3. Context & ontwikkelingen 18

4. Evaluatie Beleidsagenda's 2018-2022 20

Instrument: Gebiedsontwikkeling 25

Instrument: Inkoop 27

Instrument: Bedrijfsondersteuning 29

Instrument: Netwerkontwikkeling 31

Instrument: Beleid & regelgeving 33

Instrument: Onderzoek 34

Instrument: Onderwijs 36

5. Bouwstenen 2022-2026 37

Programmalijn: Circulaire gebiedsontwikkeling 41

Programmalijn: Circulair inkopen 43

Programmalijn: Circulaire bedrijvigheid 45

Programmalijn: Infrastructuur voor een circulaire stad 47

Programmalijn: Samenwerking, kennisontwikkeling & kennisdeling 50

Bronvermelding & totstandkoming 54

Voorwoord

Samen naar een circulaire toekomst

De economie zoals we 'm nu kennen, is ongelooflijk inefficiënt. Producten en materialen eindigen in veel gevallen als afval, terwijl ze als herbruikbare grondstoffen nog enorm waardevol zijn. Het is niet alleen oneindig zonde dat we die grondstoffen in de afvalverbrandingsoven laten verdwijnen, die manier van produceren en consumeren put onze aarde ook nog eens in een verontrustend tempo uit. Met vervuiling van de planeet en klimaatverandering tot gevolg. Dat is een probleem dat deze generatie nog moet worden opgelost, willen we de volgende niet met een onomkeerbare situatie opzadelen.

Toen het college van burgemeester en wethouder in 2018 aantrad, besloten we met elkaar dat Amersfoort een afvalloze stad wordt. Daar hoort ook bij dat we niet afdanken wat deels of met een opknapbeurt opnieuw kan worden gebruikt. Samen met bedrijven en inwoners werkten we daarom de afgelopen vier jaar hard aan de eerste stappen van de omvorming tot een circulaire economie. Door slimmer produceren en anders consumeren aan te sporen. Door circulaire principes toe te passen bij de ontwikkeling van stedelijke gebieden, zoals De Hoef. Door circulaire bestratingsmaterialen en bushokjes in te kopen en door het gebruik van circulaire bouwmaterialen zoals beton te stimuleren.

Vier jaar verder zien we dat die andere manier van omgaan grondstoffen, steeds meer omarmd wordt en geleidelijk vanzelfsprekender wordt. Circulaire ideeën van toen, zijn in de jaren die volgden concrete voorbeelden geworden. Daarmee is het fundament voor de circulaire stad gelegd. Nu is het een kwestie van verder bouwen.

Fatma Koser Kaya

Wethouder Circulaire Economie

Samenvatting

Amersfoort Circulair: Evaluatie & Bouwstenen is opgesteld in opdracht van het Programma Circulaire Economie van de Gemeente Amersfoort. Deze publicatie blikt terug op de resultaten en geleerde lessen van de afgelopen jaren en biedt een visie en bouwstenen voor het nieuwe Uitvoeringsprogramma in de volgende coalitieperiode.

Zowel Europees, nationaal als binnen Amersfoort liggen er ambities op circulaire economie. De Europese Commissie zet stappen op onder meer productwetgeving. De Rijksoverheid heeft richtinggevende ambities bepaald – waaronder de ambitie om in 2030 voor 50% circulair te zijn. Ook regionaal zijn er verschillende samenwerkingsverbanden en convenanten waarin gezamenlijke ambities worden geformuleerd.

De Gemeente Amersfoort zet zich vanaf 2018 programmatisch in voor circulaire economie. Dit is één van de vier lijnen vanuit het programma Duurzame Stad, naast energie, mobiliteit en klimaatadaptatie. Het werken aan circulaire economie is daarmee onderdeel van de integrale duurzaamheidsopgave voor de stad.

Visie

De verschillende grote duurzaamheidsopgaven – waaronder klimaat, biodiversiteit en grondstofverbruik – vragen om een overkoepelende visie. De ‘donuteconomie’ kan het vertrekpunt vormen voor deze visie. Vanuit die visie willen we toewerken naar een stad die bloeit en leeft

binnen de grenzen van de planeet. Daarbij houden we rekening met zowel de *planetaire grenzen* – de draagkracht van de aarde – als met het *sociale fundament* – voldoende bestaanszekerheid voor alle inwoners. Werken aan circulaire economie is daarbij een middel om onze impact op de aarde te verlagen.

Voor de komende jaren zien we drie ontwikkelrichtingen vanuit waar we kunnen werken aan een circulaire stad. Daarbij bouwen we voort op de stevige basis die de afgelopen jaren is ontstaan, maar verbreden we onze blik van de bouw naar consumptiegoederen en de maakindustrie.

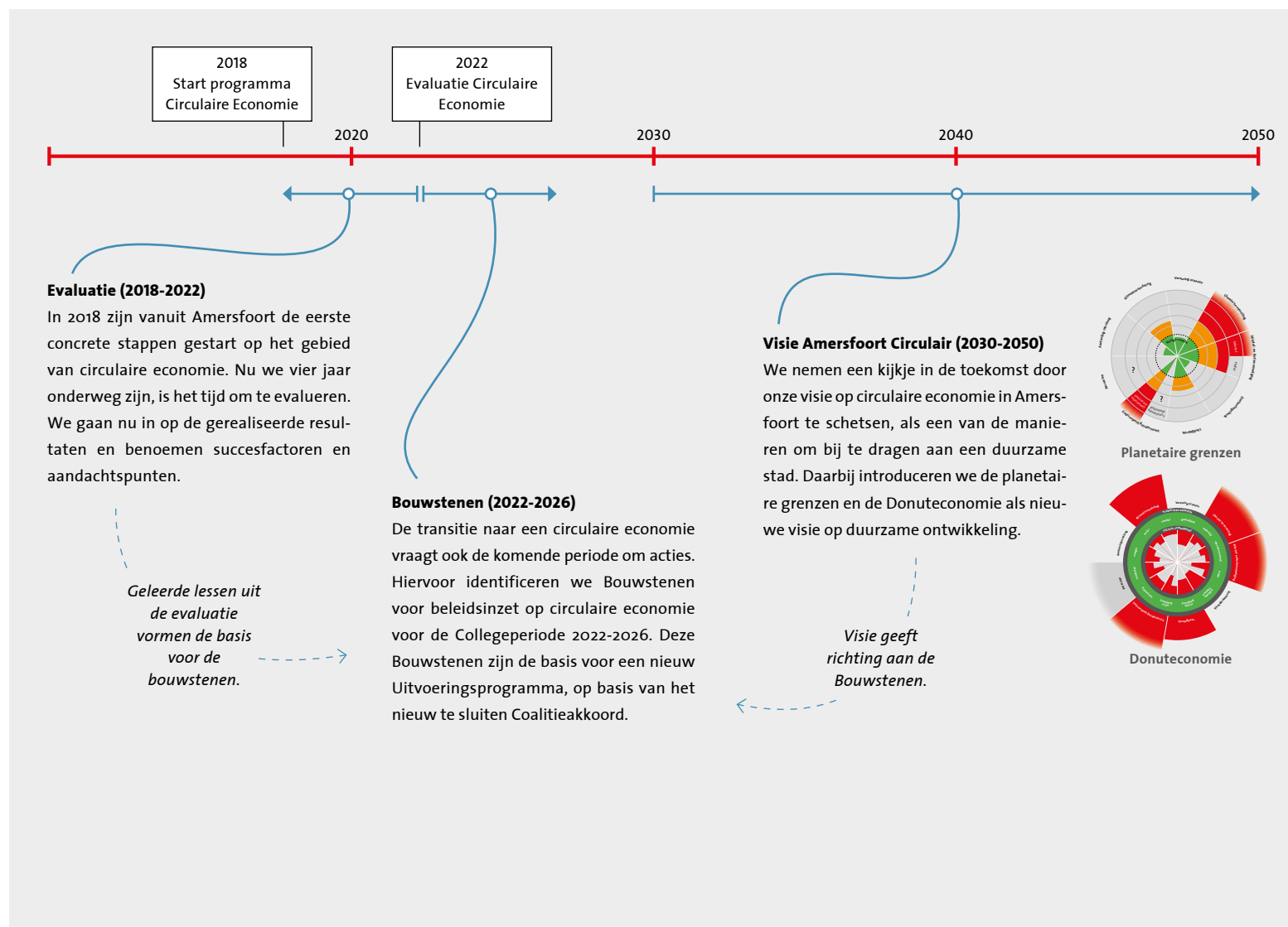
Deze drie ontwikkelrichtingen zijn:

1. Circulair (ver)bouwen als nieuwe normaal
2. Gesloten productkringlopen binnen de regio
3. Circulaire maakindustrie als motor van de regionale economie

Evaluatie

De afgelopen jaren hebben we ons vooral ingezet op de bouwketen. Deze keuze is gemaakt vanwege de relatief grote impact van de bouwsector en de beperkt beschikbare capaciteit en middelen. Daarbij zijn er een aantal mooie resultaten geboekt vanuit onder meer gebiedsontwikkeling (voorbeeld: Common Woods) en inkoop (voorbeeld: betonnen bestratingmateriaal). Daarnaast zijn er ook enkele mooie resultaten van buiten de bouwketen, waaronder de ondersteuning vanuit het Toekomstfonds en het opzetten van de Retourboulevard.

Er zijn verschillende succesfactoren in de interne organisatie die deze resultaten de afgelopen jaren mogelijk hebben gemaakt. Allereerst biedt het management ruimte en vertrouwen om aan duurzaamheidsambities – inclusief circulariteit – te werken. Daarnaast is er relatief

Figuur 1 Positie van de Evaluatie, Visie en Bouwstenen Circulaire Economie in de tijd

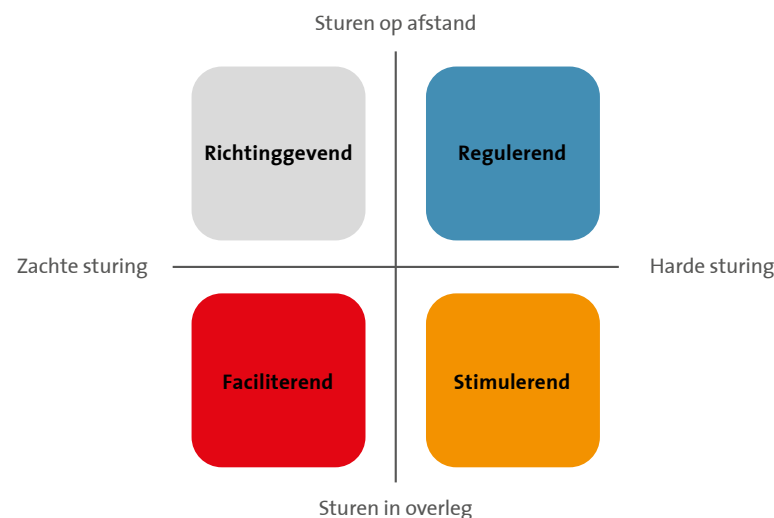
veel kennis aanwezig binnen de interne organisatie. Daarbij heerst er een positief-kritische interne dynamiek, waarin kwetsbaarheid getoond wordt en men van elkaar wil leren. Tot slot groeit het bewustzijn rondom duurzaamheid, ondanks dat dit om blijvende aandacht vraagt.

Ook zijn er enkele aandachtspunten voor het verder werken aan circulaire economie. Allereerst gaat dit om het prioriteren van thema's bij tegenstellingen tussen beleidsterreinen. Daarbij is het belangrijk om te voorkomen dat ambities worden 'gestapeld' zonder overkoepelend streven: daarom is de integrale visie van belang. Ook is het belangrijk om te beseffen dat beleid veelal via projecten wordt gerealiseerd. Daarbij kan het helpen om financiële middelen randvoorwaardelijk te maken, en daarbinnen te sturen op hoge ambities.

Bouwstenen

Vanuit de overkoepelende visie, de succesfactoren en de aandachtspunten ontstaan bouwstenen voor de komende collegeperiode. Daarbij stellen we voor om te werken vanuit vijf programmalijnen:

1. **Circulaire gebiedsontwikkeling**, waarbij de nadruk ligt op bouw- en vastgoedontwikkelingen in de stad.
2. **Circulair inkopen**, waarbij de nadruk ligt op inkoop en inrichting van de openbare ruimte.
3. **Circulaire bedrijvigheid**, waarbij de nadruk ligt op het stimuleren & ondersteunen van circulaire bedrijven.
4. **Infrastructuur voor een circulair Amersfoort**, waarbij de nadruk ligt op ontwikkeling van fysieke en digitale infrastructuur voor een circulaire economie.
5. **Samenwerking, kennisontwikkeling en kennisdeling**, waarbij de nadruk ligt op het gezamenlijk leren tussen partijen.

Figuur 2 Verschillende rollen in het werken aan maatschappelijke opgaven

In het werken aan circulaire economie willen we als gemeente de komende periode een richtinggevende en stimulerende rol nemen. Met een richtinggevende rol bedoelen we onder meer het opstellen van integraal en eenduidig beleid, inclusief een heldere visie en ambitie als stip op de horizon. Met een stimulerende rol bedoelen we het ondersteunen en aanjagen van individuele ontwikkelingen of projecten.

Als basis voor onze inzet voor de komende periode hebben we 27 bouwstenen opgesteld. Deze bouwstenen verschillen in hun mate van impact (vroeger of later in de keten) en de termijn waarop zij impact hebben (kort – middellang – lang). Deze bouwstenen, samengevat op de volgende pagina, zijn de basis voor het vormen van een nieuw Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie.

A. Circulaire gebiedsontwikkeling

1. Meenemen circulaire principes in grond-exploitaties en investeringsbesluiten
2. Creëren van ruimte voor circulaire oplossingen in toetsingskaders
3. Maken van samenwerkingsafspraken rondom duurzaamheidsambities
4. Borgen van circulaire ambities bij levensduur verlengende renovatie en nieuwbouw van maatschappelijk vastgoed
5. Uitdragen van landelijk geaccepteerde leidraden en handvatten

B. Circulair inkopen

1. Stellen van eisen op milieu-impact en materiaalsamenstelling
2. Monitoren van milieu-impact van ingekochte materialen, producten & diensten
3. Standaardiseren van gunnen op MKI in aanbestedingen openbare ruimte
4. Borgen van circulaire ambities in interne opdrachten aan de projectorganisatie
5. Opstellen gezamenlijke circulaire ambities met ondernemers die veel werk doen voor de Gemeente
6. Starten opleidingsprogramma duurzaamheid voor externe adviseurs en interne projectleiders

C. Circulaire bedrijvigheid

1. Opzetten stimuleringsprogramma voor circulaire ondernemingen
2. Inspireren en activeren van ondernemersnetwerken
3. Borgen van voldoende fysieke ruimte voor circulaire ondernemers in de herontwikkeling van Vinkenhoef en ontwikkeling van Kop van Isselt
4. Bevragen van nieuwe (maak)bedrijven op gebied van circulaire economie
5. Verankeren circulaire thema's binnen parkmanagement op bestaande bedrijventerreinen

D. Infrastructuur voor een circulair Amersfoort

1. Meenemen van circulaire aspecten in ontwerpkeuzes openbare ruimte
2. Digitaliseren asset management openbare ruimte
3. Ontwikkelen digitaal model (digital twin) van de stad
4. Realiseren van een modulaire en flexibele milieustraat
5. Doorontwikkelen van de Retourboulevard
6. Realiseren van toekomstbestendig stadskantoor met circulaire principes
7. Organiseren van een circulaire herontwikkeling van het vrijkomende stadskantoor

E. Samenwerking, kennisontwikkeling en kennisdeling

1. Deelnemen aan regionale netwerken rondom circulaire economie
2. Inzetten op lobby richting Rijk en EU
3. Versterken van regionale samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs rondom circulaire ambities
4. Deelnemen in Europese onderzoeksprogramma's op circulaire economie

1. Introductie

Vanuit de Gemeente Amersfoort zetten we ons inmiddels ruim vier jaar in voor een circulaire economie. In 2016 heeft de Rijksoverheid een stip op de horizon gezet: een ‘volledig circulaire economie’ in 2050, met een tussendoel van 50% minder primair grondstofverbruik in 2030.

Deze is bekrachtigd met het Grondstoffenakkoord, wat ook wij als gemeente hebben ondertekend.

Vanaf dat moment zijn ook steeds meer andere publieke en private organisaties aan de slag gegaan met circulaire economie. Niet alleen vanwege de ondertekende ambities, ook omdat steeds duidelijker wordt dat onze manier van produceren en consumeren een grote impact heeft op de aarde. Zo is het produceren van goederen en gebouwen verantwoordelijk voor 45% van de wereldwijde CO₂-uitstoot¹, en zien we bijvoorbeeld de gevolgen van ons enorme plasticgebruik terug in het feit dat er inmiddels bijna net zo veel plastic als vis in de oceaan zit. In een circulaire economie gebruiken we producten langer, hergebruiken we producten, onderdelen en materialen zo hoogwaardig mogelijk en voorkomen we daarmee het ontstaan van afval.

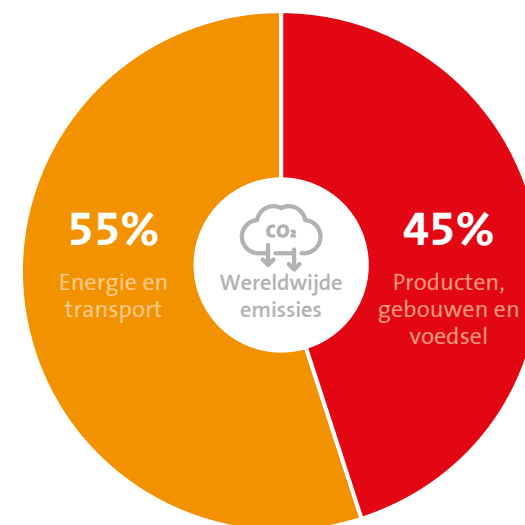
Inzet Amersfoort in relatie tot inzet anderen

Het vormgeven van de transitie naar een circulaire economie kan een gemeente niet alleen: het mandaat en de mogelijkheden van de gemeente zijn simpelweg beperkt. Om onze inzet vanuit Amersfoort zo effectief mogelijk plaats te laten vinden, is het belangrijk om deze zo goed mogelijk aan te sluiten op Europese en nationale ontwikkelingen op dit vlak.

Tegelijkertijd zijn er ook verschillende zaken die we als Amersfoort wél kunnen doen en hebben gedaan. Denk daarbij aan het sturen op een meer circulaire bouw binnen gebiedsontwikkelingen, het ondersteunen van bedrijven en initiatieven die een circulair concept willen introduceren in Amersfoort, het meenemen van circulaire principes in gebiedsontwikkelingen en het aanjagen van de circulaire economie door vanuit de eigen inkoop te sturen op circulaire prestaties.

Onderdeel Programma Duurzame Stad

De inzet van de Gemeente Amersfoort naar een ‘circulaire en afvalloze stad’ is onderdeel van het programma Duurzame Stad (zie figuur 4) en vloeit voort uit het Coalitieakkoord 2018-2022. Vanuit het programma Duurzame Stad, dat onafhankelijk is van de lijnorganisatie, wordt gewerkt aan het integreren van duurzame principes in de werkprocessen van de organisatie. De ‘circulaire en afvalloze stad’ is daarin één van de vier

Figuur 3 Bijdrage van productie van producten, gebouwen en voedsel aan de wereldwijde CO₂-uitstoot¹

Figuur 4 Opbouw van het Programma Duurzame Stad

werklijnen. Binnen de doelstelling ‘afvalloos’ ligt vanuit het coalitieakkoord momenteel de nadruk op huishoudelijk afval, en valt het daarmee buiten het circulaire economie-programma.

Evaluatie & vooruitblik

Door het opstellen van het Plan van Aanpak Circulaire Economie en het Uitvoeringsprogramma 2018 (vastgesteld: Raadsvergadering 6 maart 2018) hebben we in 2018 vanuit Amersfoort de eerste concrete stappen gezet op het gebied van circulaire economie. Nu we

inmiddels vier jaar onderweg zijn, is het tijd voor een goede evaluatie. Het doel van deze evaluatie is om te leren wat goed is gegaan en wat beter kan. Daarnaast maken we inzichtelijk welke doelstellingen we hebben gerealiseerd en in hoeverre onze inzet effectief was.

Op basis van deze Bouwstenen kunnen we, nadat het Coalitieakkoord 2022-2026 is afgesloten, besluiten op welke manier we de komende collegeperiode met elkaar de volgende stappen gaan maken richting een circulaire stad.

Leeswijzer

In deze Evaluatie & Bouwstenen kijken we terug en vooruit. Het document is als volgt opgebouwd:

- In **Hoofdstuk 2** delen we onze visie op circulaire economie in Amersfoort, als een van de manieren om bij te dragen aan een duurzame stad. Daarbij introduceren we de planetaire grenzen en de Donuteconomie als nieuwe visie op duurzame ontwikkeling.
- In **Hoofdstuk 3** schetsen we de Europese en landelijke context waarbinnen onze inzet plaatsvindt. Op basis daarvan bepalen we wat we binnen en vanuit Amersfoort kunnen doen.
- In **Hoofdstuk 4** gaan we in op de gerealiseerde resultaten van de afgelopen jaren en benoemen we succesfactoren en aandachtspunten. Dit vormt de evaluatie van onze programma's van de afgelopen jaren.
- In **Hoofdstuk 5** identificeren we Bouwstenen voor de komende periode, waarmee we inzichtelijk maken wat de mogelijkheden zijn. Daarbij geven we invulling aan de visie (hoofdstuk 2) binnen ons mandaat als lokale overheid (hoofdstuk 3). Op basis hiervan kunnen we voor de Collegeperiode 2022-2026 een nieuw Uitvoeringsprogramma maken.

Totstandkoming

Deze publicatie tot stand gekomen onder leiding van Copper8, een adviesbureau op het vlak van circulaire economie, in een intensief proces met betrokkenheid vanuit zowel de ambtelijke organisatie als externen. Binnen de ambtelijke organisatie zijn verschillende evaluatie- en werksessies gehouden om resultaten op te halen en mogelijke inzet te schetsen voor het vervolg. Er zijn onder meer sessies gehouden rondom economie, inkoop en gebiedsontwikkeling.

Met externe betrokkenen is in verschillende samenstellingen gesproken over de rol van de gemeente in het verleden en de gewenste rol naar de toekomst. Op basis van de lessen die we trekken uit de evaluatie zijn de bouwstenen voor de komende jaren geformuleerd. Het concept is vervolgens gereviewd door zowel de intern als de extern betrokkenen die eerder aan deze sessies deelgenomen hebben. Daarmee is er breed draagvlak voor zowel de lessen uit de evaluatie en de programmalijnen naar de toekomst.

2. Visie Amersfoort Circulair

Wereldwijd, in Nederland en in Amersfoort staan we voor grote opgaven. Het klimaat verandert en de milieu-impact als gevolg van onze consumptie blijft groeien. Voor alles wat we doen, zijn we grotendeels afhankelijk van nieuwe grondstoffen. Dat betekent dat we ook als stad een verantwoordelijkheid hebben om aan de slag te gaan. In dit hoofdstuk leggen we een blik op de toekomst, en kijken we hoe zo'n circulaire stad er uit moet komen te zien.

Klimaatverandering en toenemende impact van grondstof- en materiaalgebruik laten zien dat de planeet waarop wij leven, grenzen heeft. Deze 'planetaire grenzen' geven aan binnen welke randvoorwaarden wij ons als mensen kunnen ontwikkelen. Met onze huidige manier van produceren en consumeren schieten we ver over die grenzen heen. Zo viel *Earth Overshoot Day*, de dag in het jaar dat we evenveel grondstoffen hebben verbruikt als de aarde in een jaar produceert, voor Nederland in 2021 op 27 april. Dit betekent dat we per Nederlander bijna drie (!) keer zo veel grondstoffen gebruiken als de aarde jaarlijks per inwoner produceert.

Om onze impact te verlagen, hebben we op Europees en nationaal afspraken gemaakt. De belangrijkste daarvan: 55% CO₂-reductie in 2030, ten opzichte van 222 miljoen ton (Mton): de CO₂-uitstoot van 1990^a. Ter illustratie: in 2020 was deze uitstoot ruim 164 Mton, zo'n 26% lager. Dat betekent dat we de komende tien jaar méér zullen moeten reduceren dan de afgelopen 30 jaar bij elkaar. In 2050 moet de uitstoot vrijwel tot nul zijn teruggebracht.

De circulaire economie levert een belangrijke bijdrage aan deze duurzaamheidsopgaven. Mede daarom heeft Nederland een hoge ambitie: we willen in 2030 de helft minder nieuwe ('primaire') grondstoffen verbruiken². In 2050 is de ambitie dat onze economie 'volledig circulair' is. Dat betekent dat we minder producten, onderdelen en materialen zullen gebruiken, en alles wat we hebben hoogwaardig opnieuw in zullen zetten. Naast deze landelijke ambitie willen we in Amersfoort al in 2030 een 'afvalloze' stad zijn, waarmee we een maximum van 100 kg huishoudelijk afval per persoon per jaar bedoelen.

Met deze visie herijken we het Plan van Aanpak Circulaire Economie uit 2018 en vertalen we de nationale doelen en ambities naar een stip op de horizon voor onze stad. In Hoofdstuk 5 concretiseren we deze doelen en ambities tot mogelijke activiteiten voor de periode 2022-2026.

a] Deze uitstoot is berekend in CO₂-equivalenten: de impact van alle broeikasgassen is omgerekend naar CO₂

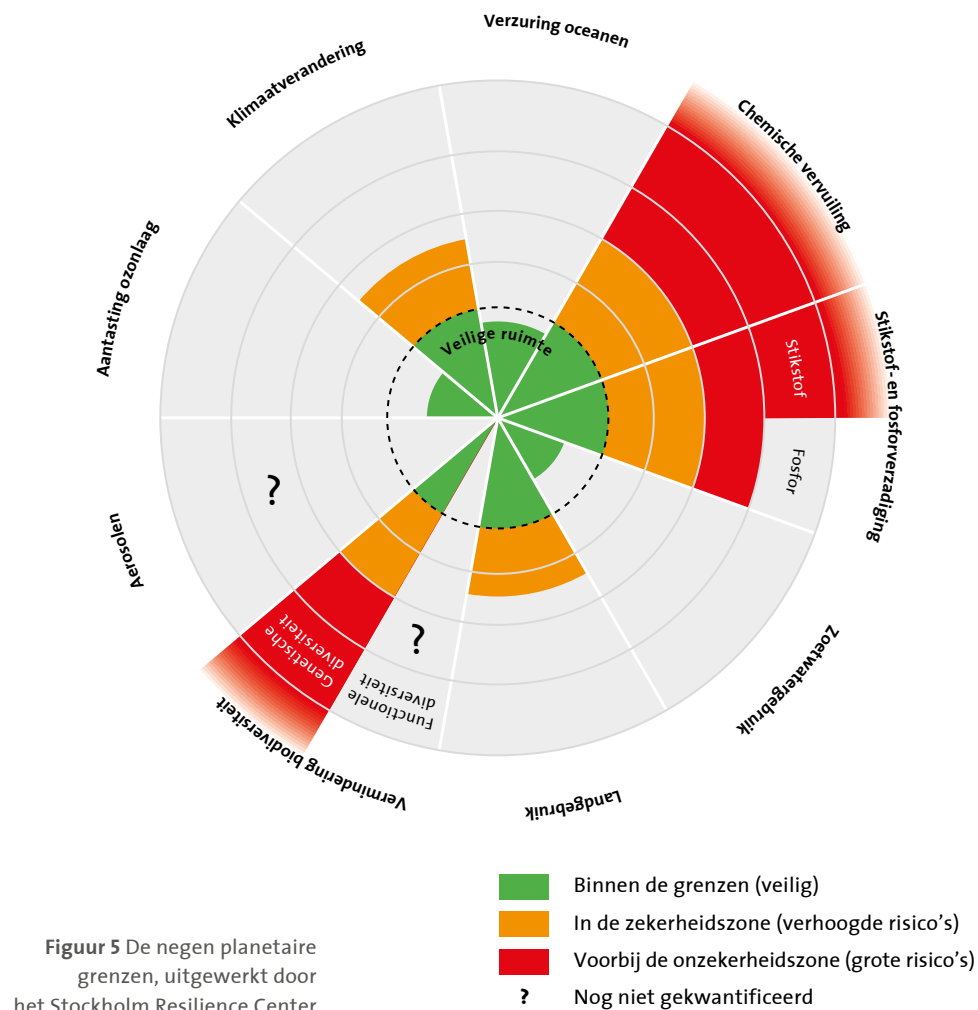
Hergebruikte torenspits als zonnwijzer in Park Elisabeth Groen

Een nieuwe definitie voor duurzame ontwikkeling

Op wat voor wereld kiezen wij te leven? Amersfoort, Nederland en Europa zijn onderdeel van planeet Aarde. Een planeet, waarop de ontwikkeling van ons mensen mogelijk is door alles wat de natuur ons biedt.

Waar mens en natuur duizenden jaren met elkaar in balans hebben geleefd, raakt die balans momenteel verstoord. Vanaf de jaren '50 heeft de mensheid zich ontwikkeld ten koste van de natuur. Dat leidt onder meer tot wereldwijde opwarming van de aarde, een hogere concentratie plastic dan vis in de wereldzeeën en tekorten en overschotten aan stikstof op verschillende plekken op aarde. Voor de eerste keer in de geschiedenis van de aarde is de mens de dominante factor in het veranderen van de planeet.

Enerzijds zijn de opgaven om de aarde leefbaar te houden voor toekomstige generaties, groter dan ooit. Tegelijkertijd is de kennis van onze aarde groter dan ooit. Negen 'planetaire grenzen' vormen de veilige ruimte voor menselijke ontwikkeling op onze planeet. Deze negen grenzen zijn daarmee in feite een nieuwe definitie van duurzame ontwikkeling.

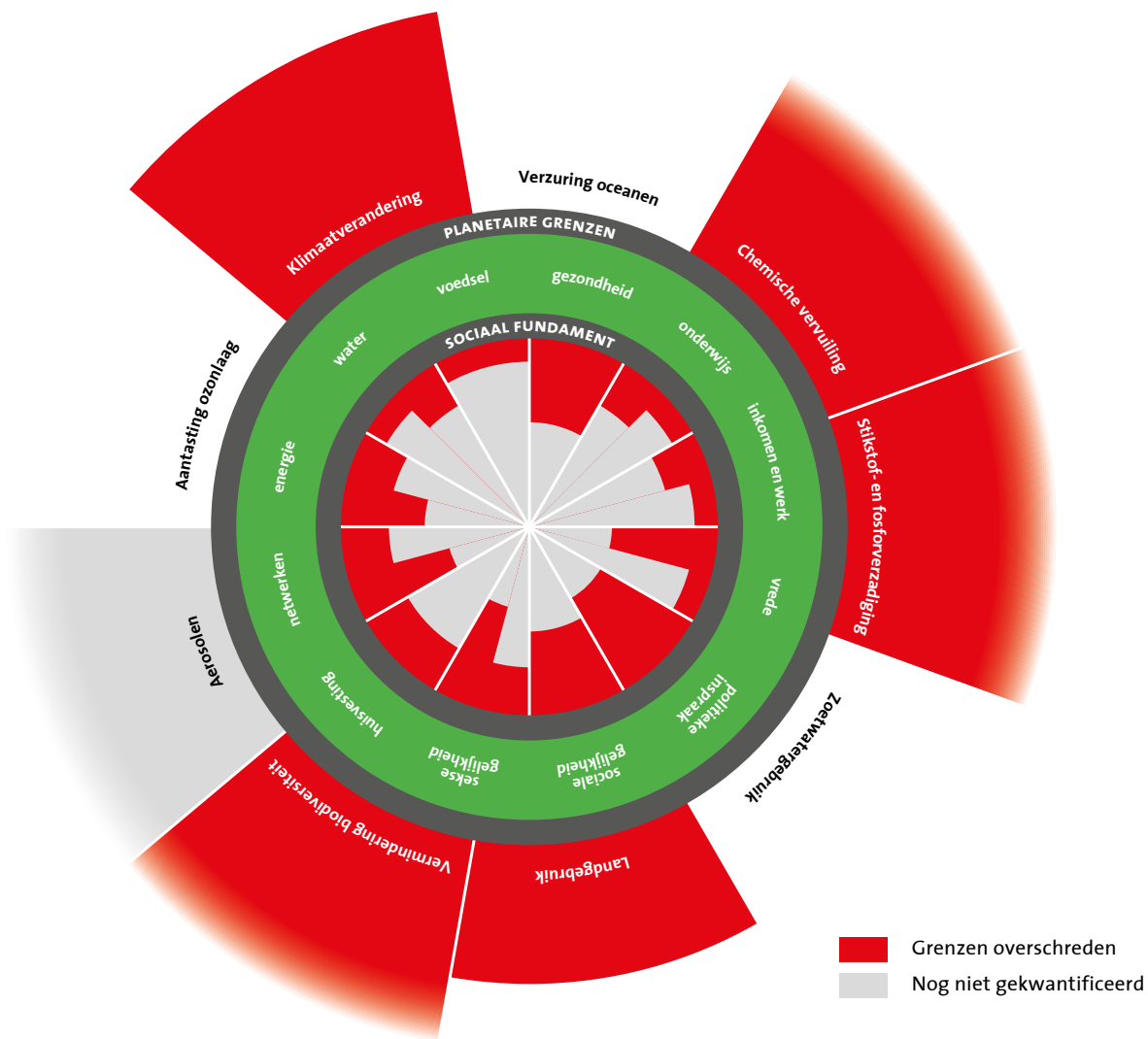

Toekomstbeeld: een Donuteconomie

Binnen Amersfoort willen we toewerken naar een stad, die bloeit en leeft binnen de grenzen van de planeet. Niet alleen de grens van klimaatverandering, maar ook die van biodiversiteitsverlies, de verandering van landgebruik en de uitstoot van nieuwe, giftige stoffen. Deze negen 'planetaire grenzen' vormen vanuit onze aarde de randvoorwaarden voor onze ontwikkeling.³ Binnen het programma Circulaire Economie hanteren we deze planetaire grenzen als ons kompas en geven we invulling aan de nieuwe definitie van duurzame ontwikkeling.

Uitgaande van deze planetaire grenzen houden we ook rekening met sociale grenzen: een bestaansminimum voor iedereen. Daarbij gaat het om zaken als beschikbaarheid van huisvesting, voedsel en water, om gezondheid, om toegang tot onderwijs. Dit sociale fundament geldt niet alleen voor inwoners van onze stad, maar ook voor mensen elders op de wereld die actief zijn in ketens van producten die wij kopen en gebruiken.

Samen brengt dit ons tot de 'donut-economie': een economie die functioneert binnen de grenzen van de planeet en iedereen een sociaal fundament biedt. In Nederland – en ook in Amersfoort – is het sociale fundament vrij goed op orde. Wel is hier blijvende aandacht voor nodig. De grote uitdaging ligt in het terugdringen van onze impact op de aarde. Daarmee zijn wij als land – en als stad – in feite ook nog 'in ontwikkeling': niet in de klassieke sociaal-maatschappelijke zin, maar in het organiseren van onze economie binnen de grenzen van de planeet.

Figuur 6 Donuteconomie, waarbij onze economie functioneert binnen het sociale fundament en de planetaire grenzen

Visie: een circulaire stad

Een circulaire stad helpt om een stad te laten bloeien, leven en ontwikkelen binnen de planetaire grenzen. Circulariteit is daarmee een middel: het geeft ons handvaten om onze milieu-impact te verminderen. En dat is essentieel: zo'n 45% van de wereldwijde CO₂-uitstoot is nodig voor de producten en gebouwen die wij dagelijks gebruiken¹. Dit staat nog los van de andere milieu-effecten, zoals gebruik van toxische stoffen of plastic afval wat in de oceaan verdwijnt.

In een circulaire economie gaan we anders om met producten, onderdelen, materialen en grondstoffen. We gebruiken deze langer (*slowing the loop*), gebruiken deze zo hoogwaardig mogelijk opnieuw (*closing the loop*) en verlagen het materiaalverbruik en de milieu-impact die nodig is voor productie (*narrowing the loop*). Daarmee verlagen we onze hoeveelheid afval, onze CO₂-uitstoot en onze milieu-impact – in Amersfoort, in Nederland en in productieketens daarbuiten. Zo dragen we bij aan een wereld binnen de planetaire grenzen van onze planeet.

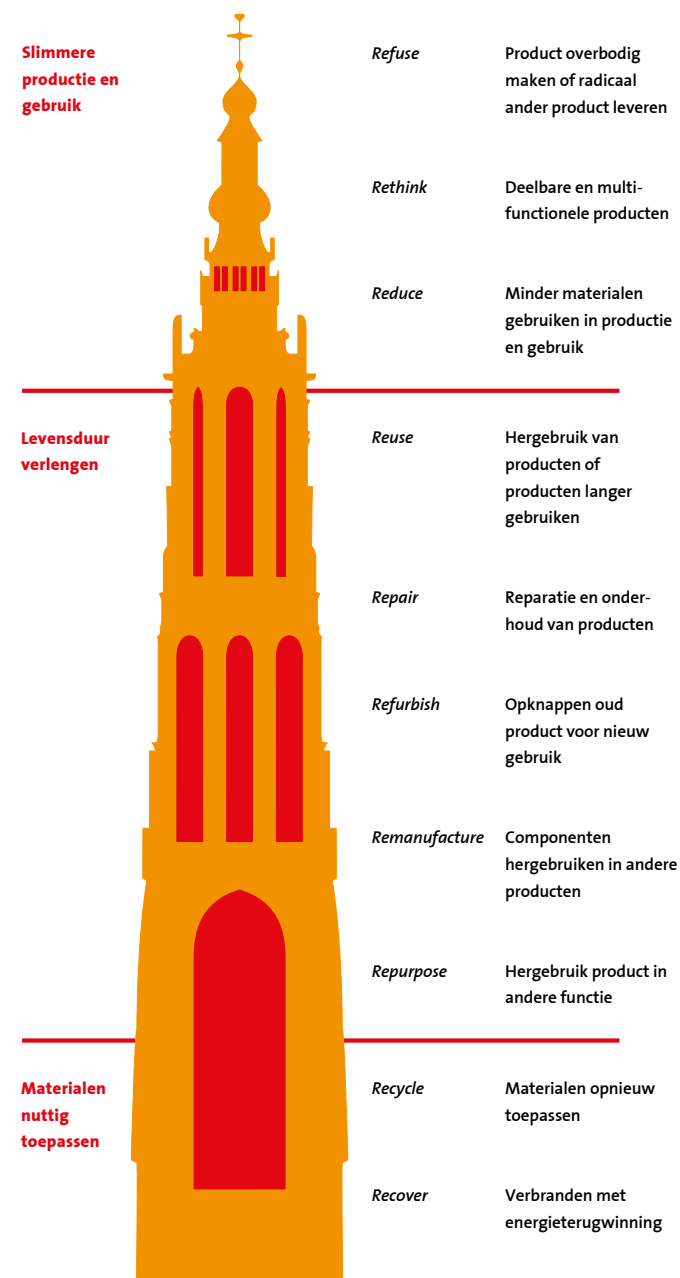
De circulaire manier van denken en werken helpt om onze impact te verlagen. In onze visie gaat het niet om de vraag of een project, product of bedrijf 'wel' of 'niet' circulair is. Het gaat om de vraag welke circulaire principes worden toegepast, en in hoeverre die circulai-

re principes bijdragen aan het verlagen van het materiaalgebruik en de bijbehorende milieu-impact. Daarmee gaan we voorbij aan de vele definitiediscussies⁵.

Bij het werken op basis van circulaire principes hanteren we de 'R-ladder' als uitgangspunt. Hoe hoger op de ladder, hoe minder verbruik van grondstoffen en materialen, en hoe minder milieu-impact. Deze ladder bestaat uit tien treden, verdeeld in drie delen:

1. Producten slimmer gebruiken en maken door de vraag te verminderen, producten te delen of producten anders te ontwerpen;
2. Levensduur van producten en onderdelen verlengen door hergebruik, reparatie of het opknappen van producten;
3. Nuttig toepassen van (afval)materiaal door recycling en het terugwinnen van energie.

Het toewerken naar deze circulaire economie kan niemand alleen. Dit vraagt om andere wet- en regelgeving vanuit de EU en Rijksoverheid, om een andere inrichting van de stad door lokale overheden, om een ander productaanbod door ondernemers en om ander gedrag van inwoners. Denk bijvoorbeeld aan het kopen van goederen, maar ook de omgang met afval en keuzes rondom voedsel. Het is een systeemverandering, waarvan we het precieze eindbeeld niet kunnen overzien, maar wel stappen kunnen zetten.

Figuur 7 'Ladder' van circulaire economie, met de verschillende R-niveaus.

Drie ontwikkelrichtingen

Momenteel hebben we als gemeente, na zo'n vier jaar werken aan circulaire economie, eerste ervaringen opgedaan met het toepassen van circulaire principes. Die hebben we toegepast op gebiedsontwikkelingen, zoals De Hoef. We hebben projecten circulair ingekocht, zoals onze bestratingsmaterialen en bushokjes. We hebben ondernemers kennis laten maken met circulaire modellen voor hun bedrijven. En we hebben gewerkt aan circulaire hotspots en initiatieven van bedrijven en inwoners ondersteund waar dat kon.

Naast deze concrete resultaten hebben we circulaire principes geborgd in de Omgevingsvisie, richtlijnen voor gebiedsontwikkeling en diverse handboeken. Daarmee ligt er een stevige basis om op door te bouwen. In dat doorbouwen zien we kansen vanuit drie invalshoeken:

1. Circulair bouwen als nieuwe normaal

De bouw neemt zo'n 40% van het materiaalgebruik voor haar rekening en is jaarlijks verantwoordelijk voor zo'n 11% van de Nederlandse CO₂-uitstoot. Omdat ook Amersfoort een flinke bouwopgave heeft, verlagen we direct onze impact.

2. Gesloten productkringen binnen de regio

Daarnaast kijken we naar *consumptiegoederen*, zoals kleding, inrichting en elektronica. De impact daarvan vindt veelal plaats in ketens wereldwijd, maar het veranderen van ons consumptiepatroon kan flink bijdragen aan het verlagen hiervan. Omdat Amersfoort een stad is met ruim 150.000 inwoners liggen ook hier veel kansen.

3. Circulaire maakindustrie als motor van de regionale economie

Tot slot kijken we naar de *maakindustrie*, waarbij bedrijven fysieke producten maken in en rondom de stad. Daarbij richten we ons expliciet op bedrijven die actief zijn in Amersfoort. Ondanks de beperkte industriële activiteiten in Amersfoort blijft het veranderen van de manier waarop bedrijven producten maken en in de markt zetten cruciaal voor een circulaire economie. Daar liggen kansen voor lokale ondernemingen.

Daarbij stellen we voor om de inzet vanuit bouw (2018-2022) te verbreden naar de consumptiegoederen en de maakindustrie (vanaf 2022). Deze verbreding komt voort uit de impact van de productie van 'spullen': voor een individuele Nederlander zorgt dit voor het grootste deel van de 'verborgen impact' gedurende zijn of haar leven.⁶

1. Circulair bouwen als nieuwe normaal

In 2030 heeft de transformatie van De Hoef West (Hoefkwartier) laten zien hoe goed hergebruik van materialen mogelijk is. De nieuw te ontwikkelen gebieden (zoals Kop van Isselt en Bovenduist) maken gebruik van *urban mining* op stads- en regioniveau. Alle gebouwen, die moeten wijken voor de nieuwbouw worden conform 'circulaire' richtlijnen gedemonteerd waardoor hoogwaardig hergebruik op het niveau van bouwelementen goed gerealiseerd kan worden. De nieuwe gebouwen worden modulair, conceptueel en remontabel ontworpen. Common Woods is een inspiratie geweest voor de kansen van bouwen met hout

en andere biobased materialen als vlas en hennep. Door regionale productie van deze gewassen op voormalige landbouwgrond wordt CO₂ lokaal opgeslagen in de bodem en is minder transport nodig. Ook heeft verdere industrialisatie van de bouw gezorgd voor minder bouwafval en snellere bouw- en proceduretijden, waarmee we de woningbouwopgave inmiddels hebben gerealiseerd. Als gevolg van landelijke wetgeving is tevens de MPG-norm aangescherpt naar vrijwel nul, is al het bouwmaterieel zero-emissie en is het verplicht om bij sloop- en demontageprojecten alle materialen te scheiden. Deze materialen worden digitaal gekoppeld aan nieuwe projecten, zodat deze hoogwaardig worden hergebruikt.

In 2050 werkt de hele bouwketen circulair: van opdrachtgever tot toeleverancier en van lokale aannemer tot nationale ontwikkelaar. Dat betekent dat we bij het bouwen gebruik maken van hergebruikte materialen waar dat kan en schone materialen met minimale milieu-impact waar hergebruikte materialen niet beschikbaar zijn. De indeling van gebouwen is aanpasbaar op basis van toekomstige behoeften en onderdelen zijn losmaakbaar om hoogwaardig hergebruik mogelijk te maken.

2. Gesloten productkringen binnen de regio

In 2030 zijn consumenten bewuster geworden van de impact van het kopen van hun spullen. De intrinsieke behoefte naar 'meer' is verschoven van 'meer spullen' naar 'meer kwaliteit van leven'. Ook is er landelijk inmiddels een verbod op stuntprijzen voor elektronica,

witgoed en andere producten met kritieke metalen, en als gevolg van Europese wetgeving hebben producenten de levensduur van hun producten flink verlengd. Een belastingverschuiving van arbeid naar vervuiling en grondstoffen heeft gezorgd dat businesscases zijn verbeterd en lineaire bedrijven hun activiteiten hebben omgebouwd. Op plekken van de winkels die het hierdoor niet gered hebben, zijn nieuwe horeca en co-werkplekken ontstaan, waardoor werken in de eigen stad steeds normaler is geworden en we minder buiten de stad naar kantoor hoeven. De gemeente Amersfoort stimuleert inwoners om producten langer te gebruiken en biedt ruimte aan circulaire ondernemers.

In 2050 zijn productkringlopen gesloten. Dat betekent dat producten worden geproduceerd en hergebruikt op het best passende schaalniveau. Voor de productie kan het passende schaalniveau Europees zijn; voor reparatie en hergebruik ligt dit schaalniveau vaker in de stad of regio. Daarbij zijn producten ontworpen voor een lange levensduur en lokale reparatie is de nieuwe norm.

3. Circulaire maakindustrie als motor van de regionale economie

In 2030 werken steeds meer ondernemers al op een circulaire manier, ondanks dat het nodig blijft om bepaalde grondstoffen en onderdelen nog van elders uit Nederland – of daarbuiten – te halen. Met behulp van innovatietrajecten met ondernemers en onderwijsinstellingen is veel beweging ontstaan. Via omscholings- en begelei-

dingstrajecten hebben we vanuit de gemeente bedrijven en werknemers geholpen om over te stappen naar een circulair model. Zo zijn de voormalige autoverkopers tegenwoordig werkzaam in de deelmobiliteit, werken lokale boeren samen met lokale supermarkten en willen steeds meer jongeren actief zijn in de techniek.

In 2050 is het gebruikelijk om eenvoudige producten regionaal te produceren en te repareren. Ondanks dat complexe producten en basismaterialen nog veel in grote fabrieken worden gemaakt, worden eenvoudige producten meer regionaal geproduceerd. Zo vindt bijvoorbeeld de productie van laptops en telefoons nog steeds elders in de wereld plaats, maar worden meubels en bouwmaterialen vaak in de regio gemaakt.

Tot slot: Afval bestaat (bijna) niet meer

In 2030 is de hoeveelheid afval fors verminderd. We kunnen ons nu niet meer voorstellen dat we afgedankte producten destijds als ‘afval’ bij de ROVA weg brachten. De term ‘afvalinzameling’ heet nu ‘grondstoffenbeheer’, waarbij inwoners zich bewust zijn van de waarde van grondstoffen. In diverse wijken zijn *repair café’s* ontstaan in buurthuizen, waar gepensioneerden de jongeren van nu helpen om hun spullen te repareren. En er is een nieuwe, specialistische recyclingindustrie om materialen hoogwaardig terug te winnen uit voorheen waardeloos afvalmateriaal. Daarmee staan we aan de vooravond van een minimale hoeveelheid onverwerkbaar restafval. Bewoners scheiden hun laatste beetje afval steeds beter.

Keistadhout maakt producten van Amersfoortse bomen

In 2050 bestaat afval niet meer – behalve enkele restmaterialen die aan het einde van hun levensduur zijn, omdat deze op basis van lineaire principes gemaakt zijn en niet meer opnieuw hergebruikt kunnen worden. Dat betekent dat producten een lange levensduur hebben en gerepareerd kunnen worden wanneer dat nodig is. Voedselverpakkingen zijn herbruikbaar of goed recyclebaar en eenvoudig in te zamelen. En bezorgdiensten werken met herbruikbare verpakkingen, waardoor karton nauwelijks meer gebruikt wordt.

Circulair vraagt andere manier van denken en werken

In 2030 merken we dat onze eigen organisatie anders is gaan denken en werken. Duurzaamheid en circulaire principes zijn een belangrijke rol gaan spelen in besluitvorming en keuzes op projectniveau. Ook steeds scherpere Europese en landelijke regelgeving heeft hier een rol in gespeeld, net als de nationale verschuiving van sturen op Bruto Nationaal Product naar sturen op Brede Welvaart.

Het belangrijkste is echter de cultuurverandering in de eigen organisatie. Waar in de jaren '10 tijd en geld – bij bouwprojecten aangevuld met esthetische kwaliteit – leidend waren in projecten, is in de jaren '30 het vermindern van de milieu-impact en het grondstofverbruik het belangrijkste criterium.

In 2050 zijn circulaire principes een van de belangrijkste uitgangspunten voor besluitvorming. De grenzen van onze planeet zijn bij iedereen binnen de gemeentelijke organisatie bekend en vormen randvoorwaarden voor alles wat we doen. In plaats van economische *welvaart* centraal te stellen, zijn alle keuzes die we maken gericht op het verhogen van ons *welzijn*.

De nieuwe manier van denken en werken die hierdoor is ontstaan, is niet meer terug te draaien. Beleid is samen-

hangend en integraal, dienend aan het hogere doel: een stad die bloeit, leeft en ontwikkelt binnen de grenzen van de planeet. Traditionele oplossingen worden ter discussie gesteld door zowel management als projectleiders. Inwoners en bedrijven worden gestimuleerd en ondersteund om circulaire keuzes te maken – zonder dat deze 'circulair' genoemd hoeven te worden.

Transitie vraagt lef en vertrouwen

Deze overgang van een lineaire naar een circulaire economie is uitdagend en ingrijpend. Het is een echte transitie: een verandering van een complex systeem, die in zijn geheel 30-50 jaar duurt en waar we nu al midden in zitten⁷. Zo'n transitie volgt geen vooraf bekend stappenplan, ook niet voor de komende tien jaar. Wel kunnen we stappen zetten op basis van de visie die we hebben geformuleerd en de stip op de horizon die wij voor Amersfoort zien.

Deze transitie zal niet altijd makkelijk of leuk zijn. We moeten breken met oude gewoonten, we moeten anders gaan werken en moeten besluiten nemen op basis van andere afwegingen. Dat gaat schuren met huidige werkwijzen, procedures en belangen. We vragen zowel onze eigen organisatie als de inwoners en ondernemers van onze stad om anders om te gaan met hun producten, hun voedsel en hun afval.

Ook zijn de voordelen van deze veranderingen niet altijd direct merkbaar. Zo merken we de voordelen van een adaptief gebouw pas bij noodzaak tot aanpassing en zorgt het langer gebruiken van kleding voor minder impact in landen waar de textiel wordt geproduceerd. Daarvoor moeten we verder kijken dan het belang van onze stad en onze organisatie in het hier en nu.

Het inzetten van deze transitie vraagt dus om lef en vertrouwen. Lef, om in onze eigen omgeving keuzes te maken die beter zijn voor de wereld maar minder goed passen bij onze huidige manier van werken. Vertrouwen, in dat het maken van deze keuzes bijdraagt aan een gezonde en schone wereld waar toekomstige generaties op een fijne manier op kunnen groeien.

Met het ontwikkelen van een circulaire economie zorgen we voor een gezondere stad, waarin we minder giftige stoffen gebruiken en de impact op het milieu verlagen. We zorgen voor een veerkrachtiger stad, omdat we minder afhankelijk zijn van complexe internationale productieketens. En we zorgen voor een eerlijker stad, waarin mensen meer betekenisvol werk doen. We ontwikkelen ons naar een stad die bloeit en leeft binnen de grenzen van onze planeet.

3. Context & ontwikkelingen

In het werken aan circulaire economie staat Amersfoort niet alleen. Zowel Europees, nationaal als bij verschillende regionale overheden wordt hard gewerkt aan circulaire economie. Omdat de transitie gaat om een transformatie naar een nieuw economisch systeem, dat functioneert binnen de grenzen van onze planeet, is het belangrijk dat we ook binnen Amersfoort weten hoe we binnen deze context effectief kunnen werken.

De transitie naar een circulaire economie krijgt beleidsmatig steeds meer aandacht. Europees en internationaal staat vooral de bijdrage aan de klimaatopgave centraal. Binnen Nederland is een aparte inzet op het gebied van circulaire economie. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is dat veel van de beleidsinzet vooralsnog vrijblijvend is, vooral op nationaal niveau: meer verplichtingen zijn nodig om daadwerkelijk op een circulaire manier te gaan werken.⁸

Europa: Circular Economy Action Plan

De Europese Unie heeft in toenemende mate aandacht voor circulaire economie. Naar aanleiding van de Europese Green Deal⁹ is in het voorjaar van 2021 een aangescherpt Circular Economy Action Plan¹⁰ gelanceerd. Daarin staat de bijdrage van circulaire economie aan het behalen van de klimaatdoelstellingen centraal. Tegelijkertijd biedt het ook een basis voor een transformatie van de Europese industrie naar een meer circulaire model.

Uit dit traject komt zowel wetgeving als richtinggevend beleid voort. Bij wetgeving ligt de nadruk op productwetgeving, vanuit de *Sustainable Product Policy* (voorheen: *EcoDesign Directive*). Onderdeel daarvan zijn bijvoorbeeld standaardisatieverplichtingen, zoals de opladers voor mobiele telefoons. De komende jaren wordt deze richtlijn verder uitgewerkt voor meer complexe producten, waaronder elektronica en batterijen voor elektrische auto's.

Daarnaast is er richtinggevend beleid, zoals *Green Public Procurement* (duurzaam inkopen) en het LEVELS-raamwerk om duurzaamheidsprestaties van de gebouwde omgeving inzichtelijk te maken. Ook is er budget beschikbaar voor

onderzoek, innovatie en demonstratie, waaronder het HORIZON-programma en Europese Structuurfondsen.

Nederland: Circulair in 2050

In nationaal beleid is vanaf 2016 gewerkt aan circulaire economie. De basis hiervoor is gevormd door het Rijksbrede Programma Nederland Circulair 2050. In het Grondstoffenakkoord (2017) zijn de afspraken onderschreven door een brede groep aan publieke en private partijen. In de Transitie-agenda's (2018) zijn voor vijf productgroepen afspraken verder uitgewerkt:

- Bouw
- Biomassa & voedsel
- Consumptiegoederen
- Maakindustrie
- Kunststoffen

Het nationale beleid is ingericht vanuit de vijf transitie-agenda's. Daarbij zijn per transitie-agenda een visie geformuleerd, uitgangspunten benoemd en concrete acties in gang gezet. In het nieuwe Regeerakkoord is aangegeven dat er een klimaatdoel komt voor circulaire economie – dat naar verwachting zal worden ingevuld per Transitie-agenda – en dat het ontwikkelen van circulaire producten verder wordt ondersteund.

Ontwikkelingen

In het huidige werken aan circulaire economie zijn een aantal trends en ontwikkelingen te zien. Die trends en ontwikkelingen geven belangrijke aandachtspunten naar de toekomst, niet alleen nationaal, maar ook in Amersfoort. In de wereld om ons heen zien wij de volgende trends en ontwikkelingen plaatsvinden:

Circulaire principes worden economisch steeds aantrekkelijker

De afgelopen jaren zijn circulaire keuzes economisch nauwelijks aantrekkelijk geweest, mede als gevolg van lage grondstofprijzen. Doordat grondstofprijzen structureel stijgen en vooral sterker fluctueren, nemen risico's voor bedrijven toe: zowel financieel als op het gebied van leveringszekerheid. Het toepassen van circulaire principes wordt daarmee economisch steeds aantrekkelijker.

Circulaire principes worden vooral gestimuleerd en slechts in beperkte mate verplicht

Het toepassen van circulaire principes is nog vaak vrijblijvend. Er zijn steeds meer stimuleringsregelingen en subsidies, maar relatief weinig verplichtingen¹¹. De meeste nieuwe verplichtingen volgen uit Europese wetgeving. Dat er ook op nationaal niveau mogelijkheden zijn, laat bijvoorbeeld Frankrijk zien met recent aangenomen reparatiewetgeving rondom elektronische apparaten.

Nieuwe, circulaire initiatieven richten zich nog beperkt op 'hoogwaardige' vormen van circulariteit

Veel nieuwe 'circulaire' activiteiten zijn relatief laagwaardige vormen van circulariteit¹². Denk daarbij aan recycling en hergebruik van grondstoffen. Door deze 'circulair' te noemen, ontstaat het beeld dat er al veel gebeurt, terwijl er nog veel kansen liggen voor meer hoogwaardig hergebruik. Denk daarbij aan levensduurverlenging (reparatie) of herinzet van producten in een tweede leven.

Circulair inkopen krijgt steeds meer aandacht

Zowel nationaal als internationaal krijgt de invloed als gevolg van inkoop (circular procurement) steeds meer aandacht. De gezamenlijke Nederlandse overheden kopen jaarlijks in totaal voor € 85 miljard in¹³. Er zijn steeds meer initiatieven om vanuit die inkoop hogere prestaties op duurzaamheid te vragen, waaronder circulariteit.

Werken aan circulaire economie wordt steeds vaker als middel gezien

Waar in de afgelopen jaren nog circulair werken nog veelal als 'doel' is geformuleerd, zetten steeds meer partijen de stap naar circulair werken als 'middel' om toe te werken naar een economie binnen de grenzen van de planeet. Dit wordt versterkt door het Planbureau voor de Leefomgeving, dat werkt aan monitoring van de achterliggende effecten: impact op klimaat, biodiversiteit, andere milieu-effecten en leveringszekerheid.¹⁴

Gerestaureerde meubels op de Retourboulevard

4. Evaluatie Beleidsagenda's 2018-2022

De afgelopen jaren hebben we als gemeente een flink aantal acties ingezet. In dit hoofdstuk evalueren we deze beleidsinzet. Daarin laten we zien welke resultaten we hebben bereikt, wat succesfactoren zijn die ervoor gezorgd hebben dat we deze resultaten hebben kunnen realiseren en welke aandachtspunten er liggen voor de komende periode.

Beginpunt: 2018

Vanaf 2018 werken we als Gemeente aan circulaire economie. Na een motie vanuit de Gemeenteraad (28 juni 2016, zie kader) is samen met adviesbureau KplusV en Stichting Circulaire Economie een eerste plan van aanpak opgesteld¹⁵. Onderdeel van dit plan van aanpak is een grondstofstroomanalyse¹⁶. Op basis daarvan is onder meer besloten om focus te leggen op de bouw- en

demontagesector. Dit heeft geleid tot de eerste Uitvoeringsagenda 2018.

Afbakening evaluatie

Voor deze evaluatie richten we ons daarom op de drie Uitvoeringsagenda's van de afgelopen jaren:

1. Uitvoeringsagenda 2018
2. Uitvoeringsagenda 2019-2020
3. Uitvoeringsagenda 2021-2022

Inzet vanuit andere beleidsterreinen is alleen meegenomen wanneer deze heeft bijgedragen aan doelstellingen op het gebied van circulaire economie. De effectiviteit van inzet op die andere beleidsterreinen is geen onderdeel van deze evaluatie.

Opbouw vanuit beleidsinstrumenten

Deze evaluatie is opgebouwd aan de hand van de verschillende beleidsinstrumenten voor decentrale overheden. Dit overzicht van beleidsinstrumenten is opgesteld aan de hand van het *Rijksbrede Programma*

*Circulaire Economie*¹⁷ en de *Toolkit for Policy Makers* van de Ellen MacArthur Foundation¹⁸, en is eerder gehanteerd in de evaluatie van het circulaire-economie-programma van Amsterdam¹⁹. Dit betreft de volgende instrumenten:

- **Gebiedsontwikkeling:** de ruimtelijke ontwikkeling van gebieden en realisatie van gebouwen;
- **Inkoop:** het inkopen van producten en werkzaamheden vanuit de gemeentelijke organisatie;
- **Bedrijfsondersteuning:** het ondersteunen en stimuleren van lokaal en regionaal bedrijfsleven;
- **Netwerkontwikkeling:** het initiëren en faciliteren van netwerken om kennis en ervaringen te delen;
- **Beleid & regelgeving:** het sturen van ontwikkelingen in de stad met eigen beleid en regelgeving;
- **Onderzoek:** het onderzoeken en verkennen van kansen voor circulaire economie;
- **Onderwijs:** het ondersteunen en faciliteren van onderwijsinstellingen om te werken aan circulaire economie.

Motie Circulaire economie

De gemeente Amersfoort heeft in haar motie van 28 juni 2016 het volgende in overweging genomen, dat: "de gemeente ook een aanjagende en faciliterende rol moet oppakken om het zo lokaal mogelijk sluiten van de meest kansrijke grondstofkringlopen. Door bijvoorbeeld het stimuleren van nieuwe businesscases door het Amersfoortse bedrijfsleven en actief te participeren in het netwerk van de Cirkelregio." – Gemeenteraadsvergadering 28 juni 2016

Totaaloverzicht

Vanuit de Gemeente Amersfoort hebben we ons de afgelopen jaren op verschillende fronten ingezet om toe te werken naar een circulaire en afvalloze stad. Om overzicht te krijgen, hebben we de verschillende activiteiten en resultaten vanuit de afgelopen jaren samengevat en uitgezet tegen de verschillende beleidsinstrumenten en transitie-agenda's.

Inzet vanuit beleidsinstrumenten en transitie-agenda's

In onze uitvoeringsagenda's hebben we ons gericht op de bouw- en demontagesector. Vanuit de landelijke inzet is dat één van de vijf transitie-agenda's, naast Biomassa & Voedsel, Consumptiegoederen, de Maak-industrie en Kunststoffen. Met onze inzet op de bouw willen we voor die transitie-agenda een koplopersrol pakken. Deze focus op de bouw is in vanaf 2018 ingegeven doordat er beperkte en geen structurele middelen beschikbaar zijn gesteld voor het deelprogramma Circulaire Economie.

In figuur 8 zijn de acties, die we vanuit de verschillende Uitvoeringsagenda's hebben ingezet, samengevat. Daar is te zien dat de voornaamste inzet inderdaad binnen de Bouw heeft plaatsgevonden. Tegelijkertijd zijn er ook diverse initiatieven die transitie-agenda-overstijgend zijn en enkele die zich expliciet richten op consumptiegoederen.

In deze samenvatting vallen een aantal zaken op:

- Binnen de transitie-agenda Bouw zijn veel verschillende beleidsinstrumenten ingezet.
- Er zijn een aantal projecten geweest die transitie-agenda-overschrijdend hebben plaatsgevonden, vooral vanuit bedrijfsondersteuning, netwerkontwikkeling en onderwijs.
- Bedrijfsondersteuning is het enige instrument waarmee ook specifiek is ingezet op een andere transitie-agenda: consumptiegoederen.
- Ondanks dat de inzet op inkoop vanuit deze samenvatting beperkt lijkt, is de afgelopen jaren veel gebeurd op dit vlak.

Mate van geslaagde inzet

Per actie is in de uitvoeringsagenda's van de afgelopen jaren een doelstelling en resultaat geformuleerd. In deze evaluatie is per actie bepaald in hoeverre dit resultaat is gerealiseerd. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen 'ja', 'gedeeltelijk' en 'nee'. Het overzicht in figuur 7 geeft aan in hoeverre projecten geslaagd zijn, per beleidsinstrument. Een flink deel van de projecten is geslaagd (13), een aantal is gedeeltelijk geslaagd of loopt nog (16) en een beperkt aantal is niet geslaagd of stopgezet (5).

In het overzicht, dat is opgenomen op de volgende pagina, vallen de volgende zaken op:

- Rondom *Bedrijfsondersteuning* zijn veel projecten slechts gedeeltelijk gerealiseerd. Er is veel inzet gepleegd, maar inzicht in de bereikte resultaten blijkt lastiger. De gemeente heeft immers weinig zicht op (en invloed op) primaire bedrijfsprocessen van ondernemingen.
- Rondom *Netwerkontwikkeling* is het lastig om concrete resultaten te behalen: het merendeel van de projecten daar loopt nog. Dit komt omdat de netwerken vooral een rol hebben als verbinder tussen partijen om kennis en ervaringen te delen. Er komen relatief weinig tastbare resultaten uit.
- Diverse onderzoeken lopen op dit moment nog, daarom staan deze nog op 'Lopend'.

	Inzet per beleidsinstrument en transitie-agenda						Mate waarin projecten geslaagd zijn (per beleidsinstrument)			Uitwerking in paragraaf
	 Bouw	 Biomassa & voedsel	 Maak-industrie	 Kunst-stoffen	 Consumptie-goederen	 TA over-schrijdend	 Ja	 Gedeeltelijk/ Lopend	 Nee	
Gebiedsontwikkeling	4	–	–	–	–	–	2	2	–	4.A
Inkoop	1	–	–	–	–	2	2	1	–	4.B
Bedrijfsondersteuning	1	–	–	–	3	6	3	4	1	4.C
Netwerkontwikkeling	4	–	–	–	–	5	3	4	–	4.D
Beleid & regelgeving	3	–	–	–	–	–	1	2	–	4.E
Onderzoek	8	–	–	–	–	1	–	5	1	4.F
Onderwijs	–	–	–	–	–	3	1	2	–	4.G

Figuur 8 Projecten per beleidsinstrument, op basis van Uitvoeringsagenda's Circulaire Economie 2018, 2019-2020 en 2021-2022

Rollen Gemeente

De afgelopen jaren hebben we – samen met partijen in de stad en daarbuiten – hard gewerkt aan de transitie naar een circulaire economie. Daarbij hebben we ons binnen onze focus op de bouw ingezet vanuit verschillende rollen. Op basis daarvan zien we een aantal organisatiebrede barrières & succesfactoren.

Als gemeente kunnen we verschillende rollen innemen in de transitie naar een circulaire economie. Deze rollen zijn toegelicht in figuur 9. In de evaluatie wordt vooral de *faciliterende* rol sterk herkend, vanwege de vele netwerken waar de Gemeente in deelneemt en de initiatieven die de gemeente mogelijk maakt. Ook de meer *stimulerende* rol wordt door partijen gezien, enerzijds vanuit de gemeentelijke inkoop en anderzijds door financiering vanuit het Toekomstfonds Duurzame Ontwikkeling.

Daarbij spelen deze rollen zowel vanuit de gemeente naar buiten als binnen de interne organisatie. Waar er naar buiten toe zowel *faciliterend* als *stimulerend* is opgetreden, lijkt binnen de interne organisatie de *faciliterende* rol dominant. Daarbij gaat het onder meer om de aansturing vanuit bestuur en management naar de rest van de organisatie. Ook speelt het Programma Duurzame Stad intern een *stimulerende* rol richting de rest van de organisatie, onder meer door circulaire principes te borgen in ontwikkelingen en onderzoeken te financieren.

Voor de komende fase vraagt de faciliterende rol minder aandacht. Dit geldt in ieder geval voor de bouw; voor de andere waardeketens kan het faciliteren van initiatieven wel nog een belangrijke rol spelen, omdat de circulaire economie in deze waardeketens minder ver ontwikkeld is.

- Een omschrijving van de vier mogelijke rollen is opgenomen in Hoofdstuk 5.

Succesfactoren

In het werken aan circulaire economie zien we vier belangrijke succesfactoren, die in het grootste deel van de organisatie van toepassing zijn:

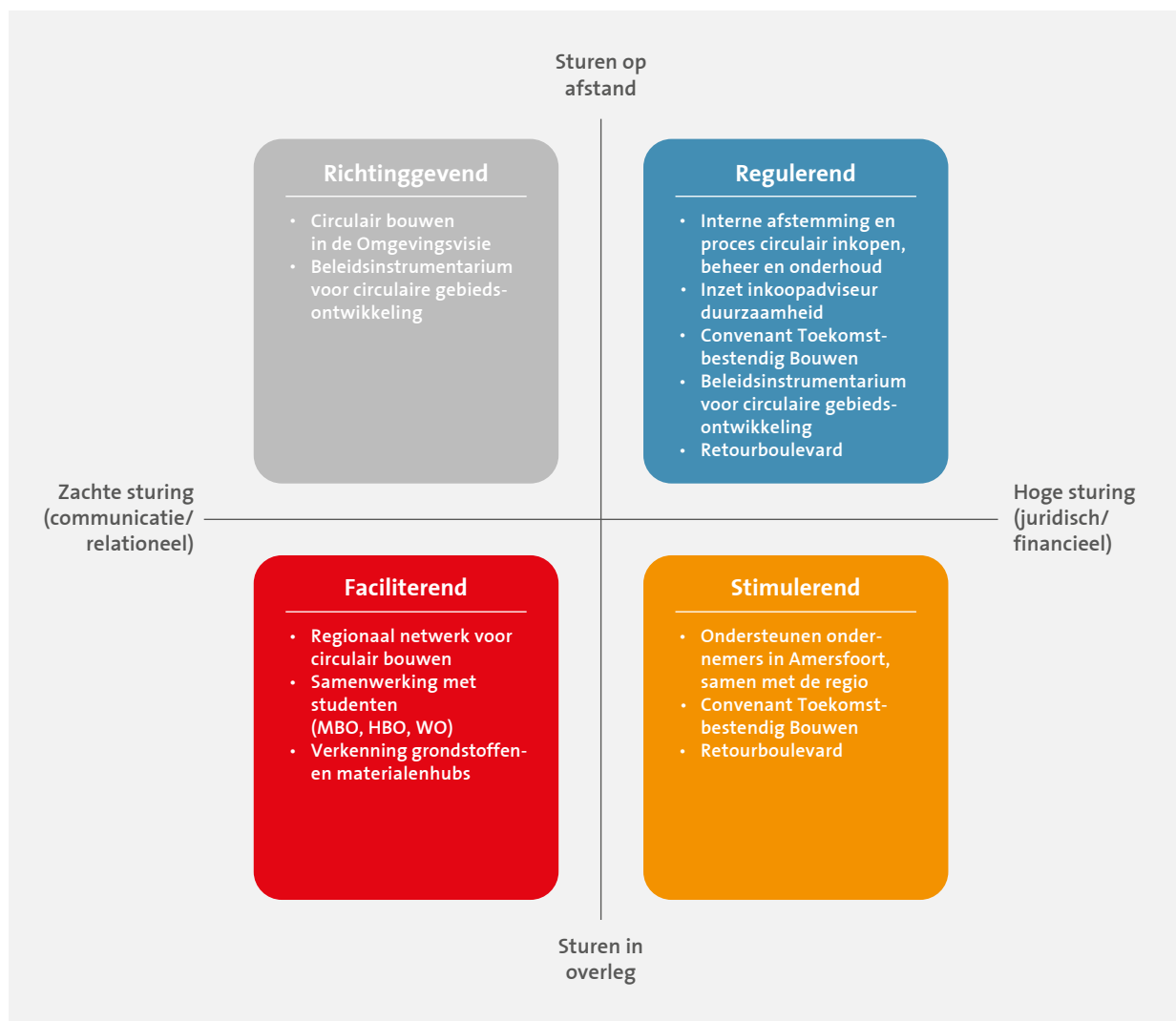
1. **Management biedt ruimte en vertrouwen.** Het management biedt ruimte en vertrouwen aan betrokkenen vanuit de projectorganisatie om circulaire ambities te realiseren. Zij faciliteren initiatieven waar dat nodig is. Ook zijn er korte lijnen, die overleg makkelijk maken om eventuele dilemma's te bespreken.
2. **Veel kennis aanwezig in de organisatie.** Er is binnen de organisatie relatief veel kennis op duurzaamheid aanwezig. De specifieke duurzaamheids- en circulaire kennis zit gedeeltelijk in het programmateam en gedeeltelijk bij experts, die voor langere periode zijn ingehuurd. Daarnaast is ook het algehele kennisniveau van de ambtelijke organisatie hoog.

3. **Positief-kritische interne dynamiek.** Binnen de interne organisatie heerst een positief-kritische dynamiek rondom het onderwerp circulaire economie. Er is een sterke intrinsieke motivatie bij de mensen die aan het onderwerp werken en interne betrokkenen durven elkaar aan te spreken op zaken die beter kunnen. Collega's zijn trots op zaken die bereikt worden, maar durven ook kwetsbaar en kritisch te zijn over wat niet lukt.
4. **Bewustzijn rondom duurzaamheid groeit.** Bij steeds meer mensen in de organisatie groeit het bewustzijn dat zij met duurzaamheid aan de slag moeten. Daarbij zijn er al verschillende 'bevlogen' projectleiders, die met eigen motivatie op projectniveau zo ver mogelijk proberen te komen. Tegelijkertijd is er organisatiebreed nog een gebrek aan echte urgentie, waarmee het niet altijd de prioriteit krijgt die het verdient.

Aandachtspunten

Ook zien wij vier aandachtspunten voor het werken aan circulaire economie, die voor een groot deel van de organisatie en inzet gelden:

1. **Prioriteren bij tegenstellingen tussen beleidsterreinen.** Duurzaamheid en circulariteit leggen het vaak af tegen vastgesteld beleid op andere gebieden. Denk bijvoorbeeld aan beeldkwaliteitsplannen, toepassing van richtlijnen voor inrichting van de open-

Figuur 9 Mogelijke rollen vanuit een publieke organisatie, om te sturen op een meer circulaire economie

bare ruimte, bouw- en sloopsnelheid en inzamel-plicht van afval. Door beleidsterreinen en thema's te prioriteren, kunnen op projectniveau betere keuzes worden gemaakt.

2. **Voorkomen van ambities 'stapelen' zonder overkoepelend streven.** Vanuit verschillende beleidsdossiers worden maatschappelijke opgaven 'gestapeld', waarbij bij eventuele strijdigheid geen prioritering of integrale afweging plaatsvindt. Opgaven worden vaak individueel bekeken, wat op projectniveau voor discussies blijft zorgen. Een overkoepelend streven – zoals de donuteconomie als visie – helpt samenhang tussen thema's te brengen.
3. **Realiseren van beleid via projecten.** De organisatie van de gemeente Amersfoort is ingericht op projecten, zowel organisatorisch als financieel. Integraal en samenhangend beleid ontbreekt, inclusief een beeld hoe deze ambities buiten projecten om kunnen worden gerealiseerd. Omdat beleid (vooral nog) via projecten moet worden gerealiseerd, is samenhang in ambities nog belangrijker.
4. **Realiseren van ambities met middelen als randvoorwaarde.** Er zijn steeds meer ambities op circulariteit, maar er is weinig budget om hier op projectniveau daadwerkelijk mee aan de slag te gaan. Dit budget wordt vaak vooraf gevraagd, omdat de perceptie dat een circulaire oplossing duurder is. Dat hoeft in de praktijk niet het geval te zijn. Door het budget randvoorwaardelijk te maken en daarbinnen te sturen op ambities, wordt er meer mogelijk.

A • Instrument: Gebiedsontwikkeling

Met gebiedsontwikkeling werken we aan de ontwikkeling van nieuwe gebieden in Amersfoort, zowel voor wonen, werken als ontspannen. Daarbij gaat het zowel om de betrokkenheid van de gemeente bij private ontwikkelingen als eventuele uitgifte van eigen gronden – al is dat laatste in onze gemeente beperkt.

Gerealiseerde resultaten

Ondanks dat we als gemeente nog geen duidelijk beeld hebben wanneer een gebied ‘circulair’ wordt ontwikkeld, hebben we de afgelopen jaren meerdere stappen gezet. Zo vindt de nieuwe ontwikkeling Common Woods plaats op basis van circulaire principes: dit is het gevolg van het vastleggen van ambities in de anterieure overeenkomst vanuit de gemeente, waarna de ontwikkelaar hier zelf invulling aan heeft gegeven. Tevens is op de Lichtenberg een kavel voor particuliere woningbouw uitgegeven op basis van circulaire ambities. Ook is er een Leidraad Circulair Slopen opgesteld voor hergebruik van vrijkomende materialen bij de herontwikkeling van De Hoef West.

Regionaal worden er afspraken gemaakt in het Convenant Duurzaam Bouwen, dat naar verwachting in 2022 wordt ondertekend door alle gemeenten en een flink aantal marktpartijen in de regio Utrecht. Hierin zijn gezamenlijke prestatieniveaus afgesproken op diverse duurzaamheidsthema's, waaronder circulariteit. Voor de toekomst is een verkenning gedaan voor de GPR-methode als 'voorkeursinstrument' voor het meten van

Jaar	Doel	Geslaagd?
2019–2020	Circulaire economie in gebiedsontwikkeling borgen	Ja
2021–2022	Beleidsinstrumentarium voor circulaire gebiedsontwikkeling verder ontwikkelen	Ja
	Beleidsinstrumentarium voor circulaire gebiedsontwikkeling inzetten in de praktijk	Lopend
	Convenant Duurzaam Bouwen	Lopend

duurzaamheidsprestaties van nieuwe ontwikkelingen. Een verkenning op het gebied van grondstof- en materiaalpaspoorten heeft uitgewezen dat het nog een stap te vroeg is om daarvoor een standaard te bepalen.

Succesfactoren

- **Maatwerk durven toepassen.** De afgelopen tijd is er per gebied maatwerk toegepast. Dat past goed in de huidige fase van de transitie: er is nog geen eenduidige standaard en de mogelijkheden per gebied verschillen.
- **Draagvlak bij andere partijen groeit.** Steeds meer partijen willen aan de slag met circulair bouwen en circulair ontwikkelen: zowel architecten, ontwikkelaars, bouwbedrijven en opdrachtgevers als corporaties.
- **Landelijke afspraken versterken richting.** De steeds scherper wordende landelijke afspraken rondom duurzaam bouwen, zowel formeel (voorbeeld: aanscherping MPG) als informeel (voorbeeld: gezamenlijk ondertekenen City Deal Circulair & Conceptueel bouwen) bevestigen de richting naar een meer circulaire bouw.

Aandachtspunten

- **Ontwikkelen visie op circulair bouwen.** Er is op dit moment nog geen duidelijke visie wat circulair bouwen in de praktijk betekent en hoe het thema ‘circulair’ zich verhoudt tot andere duurzaamheidsthema's. Het ontwikkelen hiervan geeft meer richting aan ontwikkelaars en aannemers, die hier regelmatig om vragen.
- **Sturen vanuit een beperkte eigen grondpositie.** De gemeente heeft nauwelijks meer eigen grond om uit te geven, waarmee haar mogelijkheden om ambities te stellen bij gronduitgifte beperkt zijn. Het is daarom belangrijk om ook bij grond die reeds in bezit is van ontwikkelaars te zoeken naar mogelijkheden om circulaire ambities mee te nemen. Dit vraagt om meer ‘zachte’ sturing.

Common Woods

Common Woods heeft de ambitie om de meest duurzame woonwijk van Europa te worden, en is daarmee een unieke gebiedsontwikkeling waarin circulaire principes worden geborgd. Het oude manegeterrein wordt getransformeerd naar een duurzame woonwijk met 56 woningen, met de ambitie om volledig in hout te bouwen, waarin sociale en natuur inclusiviteit, deelmobiliteit en oplossingen voor de energietransitie een plek krijgen. Het toepassen van hiervan vraagt dan ook om thema overstijgend denken. Deze realisatie is het gevolg van ambities van de ontwikkelaar, die door de gemeente in de anterieure overeenkomst zijn vastgelegd. Binnen de gemeentelijke kaders wordt hier door in de ontwikkeling zoveel mogelijk invulling aan gegeven.

B • Instrument: Inkoop

Vanuit inkoop richten we ons op alles wat we vanuit onze eigen organisatie realiseren. Daarbij gaat het over inkoop van zowel producten, diensten als werken. Daarbij gaat het zowel over het facilitaire domein, het sociale domein, het bouwen of renoveren van gemeentelijk vastgoed en het aanleggen of onderhouden van wegen en de openbare ruimte. Onderdeel hiervan is de inrichting van de openbare ruimte.

Gerealiseerde resultaten

De afgelopen jaren hebben we veel gewerkt aan het toepassen van circulaire principes in de ontwikkeling van de openbare ruimte. Daarbij is een sterke samenhang met het werken aan klimaatneutrale ambities, onder meer door het sturen op de Milieu Kosten Indicator (MKI) in projecten in de grond-, weg- en waterbouw (GWW). Ook wordt de Aanpak Duurzaam GWW steeds vaker gehanteerd bij relevante GWW-projecten. Binnen inkoop is focus gelegd op de GWW en de buitenruimte.

In de voorbereiding van inkooptrajecten is 'duurzaamheid', waaronder circulariteit, inmiddels een verplicht onderdeel bij inkoopstartformulieren. Tevens zijn circulaire principes opgenomen in het Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI). De toepassing van circulaire principes op facilitaire inkooptrajecten is de afgelopen periode nog beperkt geweest.

In de buitenruimte zijn met inkoop wel mooie resultaten gerealiseerd. Zo is bij de inkoop van abri's (bushokjes)

Jaar	Doel	Geslaagd?
2019–2020	Circulaire economie borgen in het inkoopbeleid	Gedeeltelijk
2021–2022	Verbeteren interne afstemming en proces circulair inkopen, beheer en onderhoud	Ja
	Inzet inkoopadviseur duurzaamheid	Ja

een MKI-reductie van 72% gerealiseerd ten opzichte van een 'klassiek' ontwerp en zijn tevens groene daken toegevoegd. Daarnaast is voor de inkoop van betonproducten (tegels, opsluitbanden, e.d.) een overeenkomst gesloten met hoge circulaire prestaties: zie het kader op de volgende pagina. Ook zijn bij de vervanging van twee voetgangersbruggen 57% circulaire materialen toegepast (CO₂-besparing 4 ton) en is de levensduur van remmingwerken verlengd in plaats van dat deze vervangen zijn.

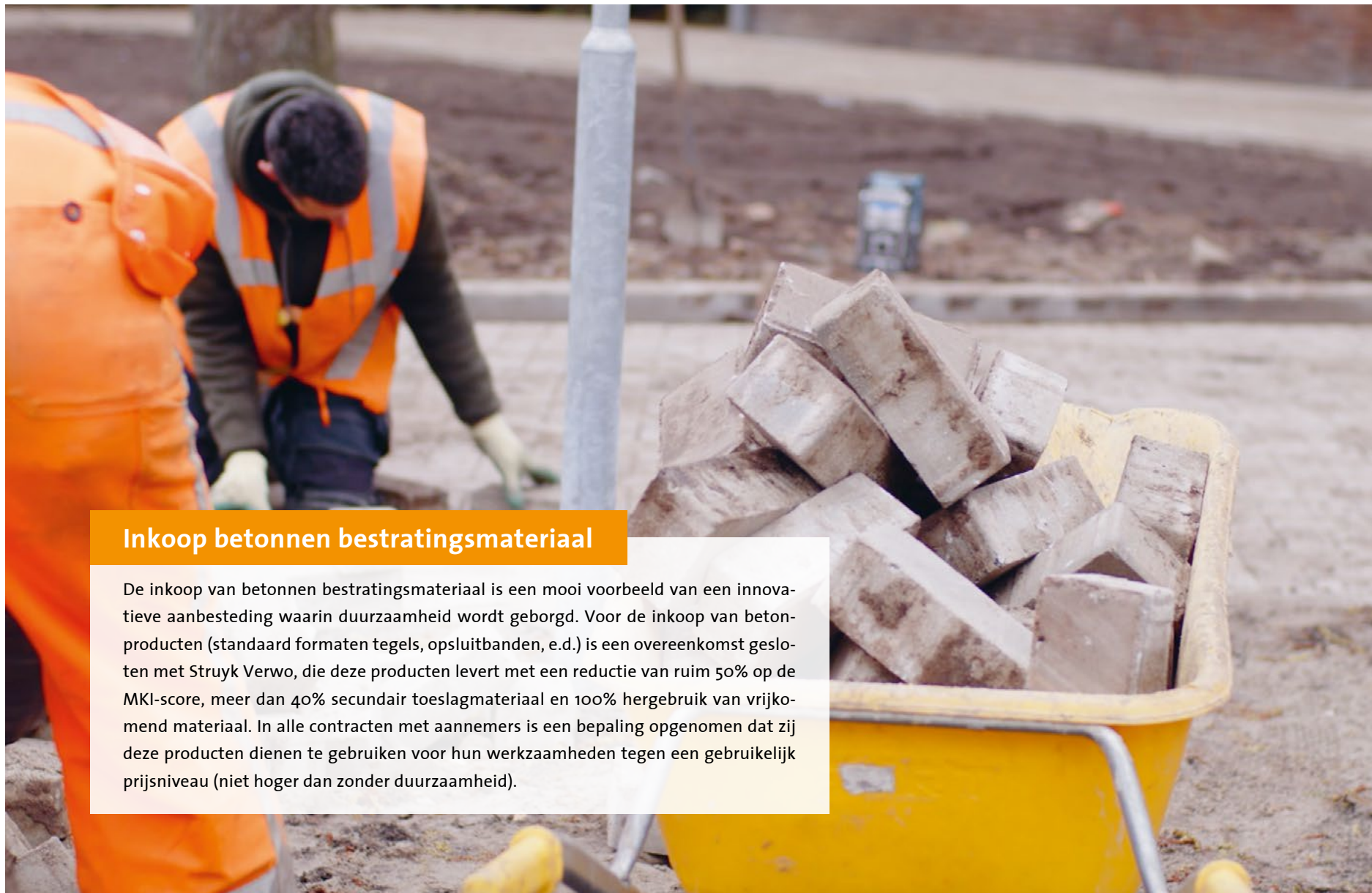
Succesfactoren

- **Aanpak Duurzaam GWW.** Voor inkooptrajecten in de grond-, weg- en waterbouw wordt de Aanpak Duurzaam GWW steeds vaker toegepast. Die biedt handvatten om duurzaamheidsprincipes, waaronder circulariteit, te borgen in het inkoopproces.
- **Intern ketenoverleg.** Het interne ketenoverleg tussen opdrachtgevers en betrokkenen vanuit verschillende afdelingen (leefomgeving, stedelijk beheer, projecten, inkoop, duurzame stad) helpt om ambities te borgen. Ook kunnen zij helpen keuzes te maken bij eventuele dilemma's.

- **Overleg met marktpartijen.** Er is bij een aantal trajecten veel overleg geweest met marktpartijen, ook reeds vroeg in het proces en vanuit duurzaamheidsambities. Dit is nu nog vaak projectspecifiek.

Aandachtspunten

- **Opnemen van ambities in interne opdrachtverlening.** Bij inkooptrajecten zijn circulaire ambities vaak geen expliciet onderdeel van de opdracht. Daarmee is het afhankelijk van de ambitie van het projectteam in hoeverre deze ambities worden meegenomen. Het expliciet opnemen van deze ambities geeft richting aan projectteams.
- **Verbeteren competenties externe adviseurs.** Externe adviseurs, met name ingenieursbureaus voor kleinere, routinematige projecten, hebben niet altijd de juiste competenties om circulair te werken. Enerzijds wordt hier onvoldoende op gestuurd; anderzijds is dit inherent aan het werken met kleine lokale partijen (wat om andere redenen zeer wenselijk is). Intensievere samenwerking met en opleiding van deze partijen kan helpen om hun competenties te verbeteren.

Inkoop betonnen bestratingsmateriaal

De inkoop van betonnen bestratingsmateriaal is een mooi voorbeeld van een innovatieve aanbesteding waarin duurzaamheid wordt geborgd. Voor de inkoop van betonproducten (standaard formaten tegels, opsluitbanden, e.d.) is een overeenkomst gesloten met Struyk Verwo, die deze producten levert met een reductie van ruim 50% op de MKI-score, meer dan 40% secundair toeslagmateriaal en 100% hergebruik van vrijkomend materiaal. In alle contracten met aannemers is een bepaling opgenomen dat zij deze producten dienen te gebruiken voor hun werkzaamheden tegen een gebruikelijk prijsniveau (niet hoger dan zonder duurzaamheid).

C • Instrument: Bedrijfsondersteuning

Vanuit bedrijfsondersteuning stimuleren en ondersteunen we bedrijven om te werken aan circulaire economie. Daarbij gaat het zowel om het bieden van praktische ondersteuning, het delen van kennis en inspiratie en het toekennen van subsidies.

Gerealiseerde resultaten

De afgelopen jaren hebben we diverse bedrijfsactiviteiten gestimuleerd, zowel binnen de bouwsector als daarbuiten. Deze ondersteuning heeft zowel plaatsgevonden met een focus op duurzaamheid als vanuit een breder perspectief. Vanaf 2015 zijn er ieder jaar circulaire initiatieven ondersteund vanuit het Toekomstfonds Duurzame Ontwikkeling. Denk daarbij aan de Stadswormerij (2016, compostproductie uit keukenafval), Raw Metals (2017, producten van tweedehands metaal) en TEUN (2020, kringloop-app). Daarnaast is er subsidie toegekend aan onder meer de Retourboulevard voor het mogelijk maken van hoogwaardig hergebruik van consumptiegoederen.

Ook is er ondersteuning aangeboden voor partijen die daar op zoek naar zijn. Er zijn drie Circo-tracks mede-georganiseerd, waarin ondernemers ondersteund worden bij het opzetten van een circulair model voor hun bedrijf. Ook is er vanuit de Alliantie Cirkelregio Utrecht is een Servicepunt Circulair gestart, dat wordt bemand door de Natuur- Milieufederatie Utrecht. Wat deze Circo-tracks en het Servicepunt hebben opgeleverd, en in hoeverre deze daarmee effectief zijn, is niet meegenomen in deze evaluatie.

Jaar	Doel	Geslaagd?
2018	Een regiomakelaar aanstellen voor het aanjagen en ondersteunen van circulaire businesscases	Ja
2019–2020	MKB acceleratieprogramma voor de regio	Gedeeltelijk
	Hindernissen voor circulaire economie projecten wegnemen	Gedeeltelijk
	Ondersteunen van overige circulaire initiatieven	Ja
2021–2022	Vraagontwikkeling kantoren als grondstofdepot	Nee
	Inspireren en ondersteunen circulaire ondernemers in Amersfoort, Retourboulevard (minder afval door meer upcycling & reparatie)	Ja
	Toekomstbestendige milieustraat/ upcyclecentrum	Lopend

Succesfactoren

- **Ondersteuning vanuit Toekomstfonds Duurzame Ontwikkeling.** Het Toekomstfonds wordt in de evaluatie door veel partijen genoemd als belangrijke en effectieve manier om duurzaamheidsinitiatieven te stimuleren. Veel van deze initiatieven dragen (direct of indirect) ook bij aan circulaire economie.
- **Kennis- en inspiratiebijeenkomsten.** De verschillende kennis- en inspiratiebijeenkomsten helpen ondernemers die (nog) weinig affiniteit hebben met circulaire economie op weg. Deze worden positief ontvangen (zie ook: Netwerkontwikkeling).

Aandachtspunten

- **Organiseren langere ondersteuning.** Intensieve ondersteuning vindt vaak plaats voor beginnende initiatieven, maar wordt door beperkte tijd en capaciteit vrij snel afgebouwd. Daarbij ontstaat een 'gat' voor initiatieven die wel al gestart zijn, maar nog niet voldoende volwassen om grootschalige investeringen op te halen.
- **Organiseren van voldoende ruimte voor makers.** Maakbedrijven met activiteiten (productie, verwerking, reparatie) hebben fysieke ruimte nodig. Er is relatief weinig ruimte voor bedrijven, door de druk van woningnood die prioriteit krijgt. Daardoor komt de betaalbaarheid van de beschikbare ruimte onder druk te staan, wat maakt dat het verdienmodel van een circulaire onderneming lastiger te sluiten is.

Toekomstfonds Duurzame Ontwikkeling

Vanaf 2015 stimuleren we duurzame initiatieven vanuit het Toekomstfonds Duurzame Ontwikkeling. Het stimuleren hiervan helpt om initiatieven in een eerste fase van de grond te krijgen. Het Toekomstfonds richt zich vooral op de thema's grondstoffen en energie. Verschillende circulaire initiatieven in de stad zijn gestart met ondersteuning van het Toekomstfonds. Enkele voorbeelden zijn:

- De Graanshuur (2015), een verpakkingsarme winkel.
- Het One Planet Flex-appartement (2016), wat zijn tijd vooruit was als we kijken naar de enorme groei van conceptueel woningaanbod.
- De Bouwkringloop (2017), een kringloopwinkel voor bouwmaterialen.
- Raw Metals (2017), waarbij geschredderd metaal (van auto's en wasmachines) worden omgevormd tot badkameraccessoires.
- De Stadszagerij (2020), die stadshout een tweede leven geeft.

D • Instrument: Netwerkontwikkeling

Met netwerkontwikkeling richten we ons op het creëren van lokale en regionale netwerken. Die netwerken richten zich op het delen van kennis en het realiseren van nieuwe samenwerkingsverbanden tussen publieke partijen, private partijen en onderling.

Gerealiseerde resultaten

De afgelopen jaren zijn diverse netwerken gestart om ambities te bepalen en kennis en ervaring te delen op het gebied van circulaire economie. Daarbij gaat het om drie soorten netwerken:

1. Regionale netwerken van ondernemers (breed), waarbij ondernemers worden geïnspireerd en geactiveerd om met circulaire economie aan de slag te gaan.
2. Regionale netwerken (bouwspecifiek), waarbij regionale partijen bij elkaar worden gebracht vanuit een gezamenlijke ambitie.
3. Specifieke samenwerkingen met externe partijen om kennis en ervaringen te delen, zoals bijvoorbeeld met woningcorporaties of rondom inkoop.

Binnen het eerste soort netwerk zijn in 2018-2019 diverse inspiratiebijeenkomsten voor het lokale ondernemersnetwerk georganiseerd, samen met VNO*NCW. Tijdens drie grote bijeenkomsten bij de start (2018) was veel enthousiasme bij de deelnemende partijen. Als gevolg van de COVID-19-beperkingen zijn deze bijeenkomsten helaas gestopt, en daarmee ook de samenwerking met

Jaar	Doel	Geslaagd?
2018	In gesprek met woningbouwcorporaties om hen kennis en ervaring te laten opdoen met circulair bouwen	Lopend
	Bouwen aan een sterk regionaal netwerk voor circulaire economie	Ja
2019-2020	Kenniskring Circulaire bouwagenda in samenwerking met Cirkelstad	Lopend
	Spinner voor het aanjagen en ondersteunen van circulaire initiatieven in de bouw	Ja
	Versterken circulaire hotspot KeiStadLoods	Gedeeltelijk
2021-2022	Doorbouwen aan een sterk regionaal netwerk voor circulair bouwen	Ja
	Inspireren en ondersteunen circulaire ondernemers in Amersfoort, samen met de regio	Lopend

VNO*NCW. Wel ligt er potentie in het vaker agenderen van duurzaamheidsthema's bij de *business-events*, die regelmatig door de Gemeente Amersfoort worden georganiseerd vanuit onder meer het Amersfoort Business Team.

Wat betreft de regionale, bouwspecifieke netwerken zijn er diverse bijeenkomsten geweest en is het netwerk levendig. Tijdens de tweemaandelijksse Cirkelstad-bijeenkomsten is er veel enthousiasme bij de deelnemende partijen en worden goede voorbeelden en landelijke ontwikkelingen gedeeld. Vooralsnog leiden deze bijeenkomsten nog niet tot concrete samenwerkingen op projectniveau. Dat is mede het gevolg van de sterk wisselende samenstelling en opkomst.

Wat betreft de specifieke samenwerkingen met externe partijen zijn er twee pilotprojecten met woningcorporatie De Alliantie waarop kennis wordt ontwikkeld en uitgewisseld: Liendert-West en Parkweelde III. Hier is regelmatig contact tussen de gemeente en de corporatie rondom de circulaire ambities. Ook is er een regionaal overleg van publieke inkopers in de regio Utrecht, waar inkopende organisaties kennis en ervaring uitwisselen. Dit regionale overleg is bijvoorbeeld de basis geweest voor de circulaire inkoop van abri's. Daarnaast neemt de Gemeente Amersfoort deel aan regionale betonketenoverleggen, georganiseerd door BouwCirculair. Vanuit die samenwerking is een pilot gedaan met geopolymerbeton. Tot slot zijn Amersfoortse partijen onderdeel van een landelijk netwerk Circulaire Ambachtcentra.

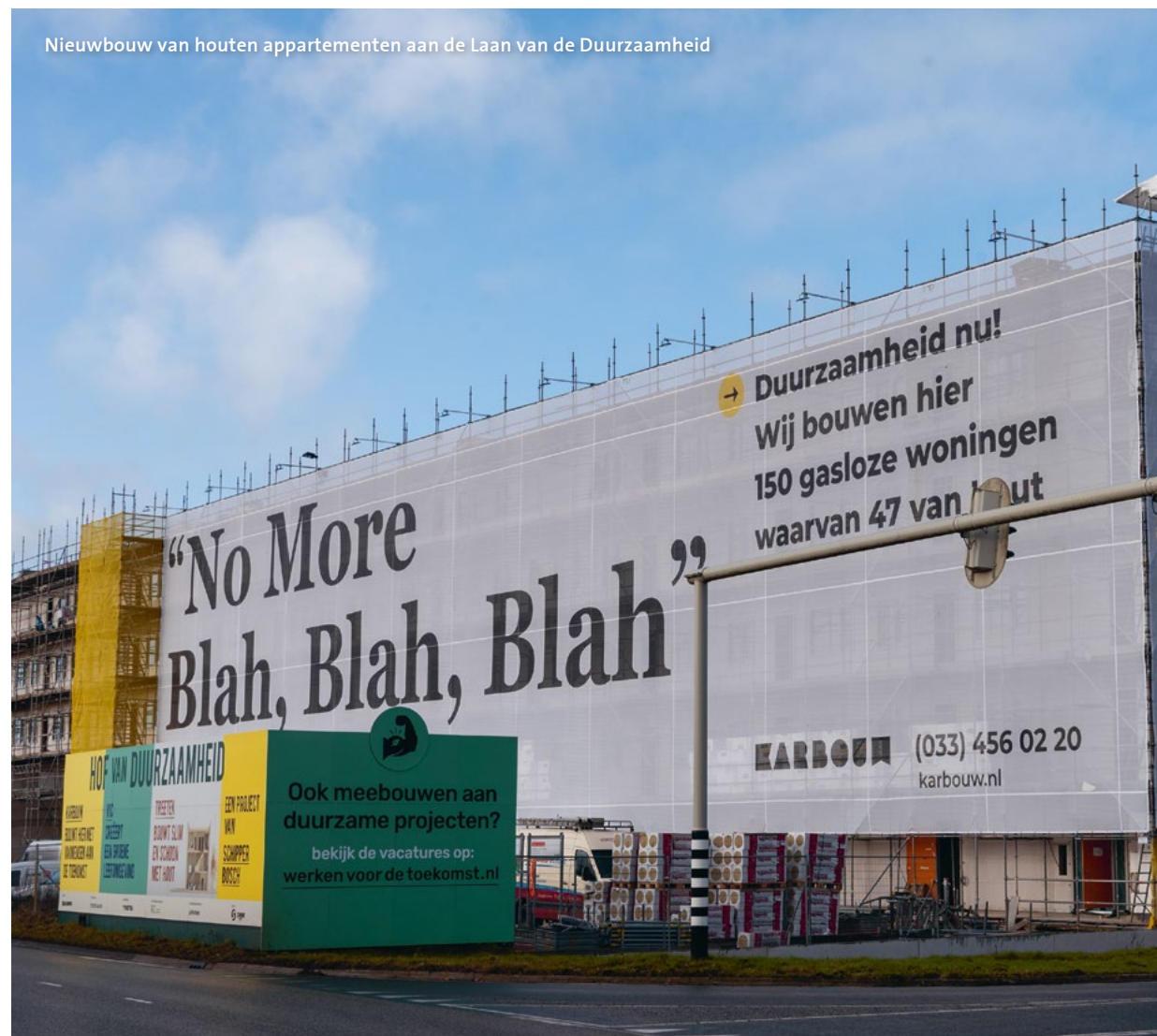
Succesfactoren

- **Veel energie en enthousiasme.** Er is veel energie en enthousiasme bij een steeds groter wordende groep partijen om kennis te delen en van elkaar te leren. Dit komt mede door een steeds sterker gevoel van urgentie op duurzaamheid. Zowel publieke en private organisaties zijn bereid hier tijd in te investeren.
- **Circulariteit wordt meer 'mainstream'.** Er is een brede, maatschappelijke trend waarbij steeds meer partijen met circulaire principes aan de slag willen. Daarmee groeit de aandacht voor het onderwerp ook in Amersfoort, en willen steeds meer partijen hiermee aan de slag.

Aandachtspunten

- **Vervolgen bijeenkomsten na einde beperkingen.** De COVID-19-beperkingen hebben ervoor gezorgd dat fysieke bijeenkomsten nauwelijks meer mogelijk zijn. De meerwaarde van netwerken zit vaak in informele momenten, die digitaal lastig te organiseren zijn. Het vervolgen van deze bijeenkomsten zodra de beperkingen zijn opgeheven creëert nieuwe inspiratie.
- **Prioriteren van deelname.** Er zijn veel verschillende netwerken, waarbij het – zowel voor de gemeente als voor andere partijen – niet mogelijk is (vanuit beschikbare tijd) om overal aan deel te nemen. Door de grote diversiteit is het ook lastig om voor ieder individueel netwerk de meerwaarde van deelname vanuit de gemeente goed te bepalen. Prioriteren in deelname helpt om focus aan te brengen.

Nieuwbouw van houten appartementen aan de Laan van de Duurzaamheid

E • Instrument: Beleid & regelgeving

Door het inzetten van lokaal beleid en sturen met lokale regelgeving kan de circulaire economie worden gestimuleerd. Hierbij gaat het zowel om ruimtelijke wetgeving – zoals Bestemmingsplannen en toekomstige Omgevingsvisies – als om eventuele lokale verordeningen.

Gerealiseerde resultaten

De afgelopen jaren hebben we eerste stappen gezet om met beleid en regelgeving de circulaire economie te stimuleren. Daarbij is de nadruk gelegd op de gebouwde omgeving, vanuit drie initiatieven:

- Tijdelijke aanscherping van de milieuprestatiewaarde voor nieuwbouwwoningen (MPG) naar 0,9 ten opzichte van landelijke grenswaarde (1,0);
- Opnemen van Circulair bouwen principes in Ontwikkelkaders en Visiedocumenten voor gebiedsontwikkelingen, zoals De Hoef West en Wagenwerkplaats
- Opnemen van principes achter circulaire economie in de Richting voor de Omgevingsvisie Amersfoort.

Vanuit de aanscherping van de MPG-waarde naar 0,9 zijn twee omgevingsvergunningen voor nieuwbouwprojecten verleend op basis van deze aangescherpte waarde: de transformatie van het voormalig kantoor van De Alliantie tot woongebouw en de realisatie van 240 woningen in houtskeletbouw bij de Hoefse Hout. Op projectniveau is gekeken welke verdere aanscherping mogelijk was onder de nieuwe grenswaarde. Deze aanscherping was tijdelijk, omdat de landelijke grenswaarde per 1 juli 2021 is verlaagd is naar 0,8.

Jaar	Doel	Geslaagd?
2019–2020	Ervaring opdoen met MPG verlaging	Ja
2021–2022	Borgen van circulaire economie in de Omgevingsvisie	Lopend
	Circulair bouwen in de Omgevingsvisie	Lopend

Principes achter circulaire economie landen steeds beter in de verschillende visies van de gemeente. Zo is in de Ontwikkelrichting – die medio 2022 wordt omgezet in de nieuwe Omgevingsvisie – ruimte gereserveerd voor circulaire bedrijvigheid. Inzet op bijvoorbeeld innovatie en bedrijfs ondersteuning van circulaire bedrijven valt echter buiten de scope van deze visie, omdat dat niet raakt aan ruimtelijke aspecten. Het dilemma bij deze ruimtelijke visies is dat een circulaire economie om ‘werkplaatsen’ vraagt, die vooralsnog enige mate van vervuiling en overlast veroorzaken. Dit conflicteert met het beeld van ‘schone’ stad en het zo veel mogelijk willen combineren van woon- en werkfuncties.

Succesfactoren

- **Lokaal scherper beleid.** De gemeente Amersfoort durft scherper beleid te voeren dan het Rijk, zo blijkt uit de tijdelijke lokale aanscherping van de MPG naar 0,9. Deze durf om lokaal verder te gaan dan wat landelijk gebruikelijk is, maakt dat de stad zijn positie als koploper kan behouden. Hiermee speelt Amersfoort een rol als aanjager naar andere gemeenten.

- **Bewustzijn van integraliteit.** De Gemeente is zich bewust van de integraliteit van de verschillende duurzaamheidsopgaven. Die integraliteit daadwerkelijk vormgeven blijft echter een aandachtspunt. Op gebouwniveau biedt de GPR-methodiek mogelijk een basis voor naar de toekomst. Op gebiedsniveau zal dit vooralsnog een kwalitatieve afweging blijven.

Aandachtspunten

- **Sturen vanuit beperkt mandaat.** Het mandaat van een gemeente in de transitie naar een circulaire economie is beperkt: veel randvoorwaarden in bijvoorbeeld bouw- of productwetgeving worden op nationaal en Europees niveau vastgesteld. Wel heeft de gemeente de mogelijkheid om onder de nieuwe Omgevingswet de grenswaarde voor de MPG aan te scherpen.
- **Verbeteren afstemming tussen beleidsterreinen.** Er zijn eerste slagen gemaakt in betere afstemming tussen beleidsterreinen, maar er is verdere integratie en samenhang nodig. Een voorbeeld is sterkere samenhang tussen duurzaamheidsthema's en ambities als snelheid en betaalbaarheid in nieuwe ontwikkelingen.

F • Instrument: Onderzoek

Met het doen van onderzoek ontstaat meer inzicht in de kansen en mogelijkheden van circulaire economie in Amersfoort. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om onderzoeken naar materiaalstromen, maar ook om leerprojecten op basis van praktijkervaringen kennis opdoen.

Gerealiseerde resultaten

Om stappen te zetten richting een meer circulaire economie hebben we de afgelopen jaren verschillende onderzoeken in gang gezet, vooral om kansen en mogelijkheden in de bouw te ontdekken. Een aantal meerjarige trajecten lopen nog, waardoor het lastig is om daar nu al resultaten van te delen. De volgende onderzoeken zijn uitgevoerd:

- **Visie & strategie op circulair bouwen.** Het meest brede onderzoek is de visie en strategie op circulair bouwen *Opcirkelen in de bouw*²⁰, die in 2019 door 19 partijen, in samenwerking met NWA en Cirkelstad, is ontwikkeld. Dit heeft geleid tot een aantal bouwstenen, maar niet tot een concrete procesaanpak.
- **Vraag & aanbod betonstromen.** Een onderzoek naar het matchen van vraag en aanbod van betonstromen heeft niet tot een directe match geleid, maar wel tot een innovatieve aanbesteding voor betonnen bestratingsmaterialen (stoeptegels, straatkolken en stoepranden).
- **Verkenning materiaalpaspoorten.** Een verkenning met RVO naar materialenpaspoorten voor gebouwen²¹ heeft tot de conclusie geleid dat het nog te vroeg is om een standaard te bepalen.

Jaar	Doel	Geslaagd?
2018	Opzetten van een meerjarige circulaire bouwagenda	Nee
2019–2020	NWA-onderzoek Opcirkelen in de Bouw	Gedeeltelijk
	Projectmatig vraag en aanbod van betonstromen matchen	Gedeeltelijk
2021–2022	Leerproject Liendert samen met woningbouwcorporatie De Alliantie	Lopend
	Leerproject Park Weelde III samen met woningbouw corporatie De Alliantie	Lopend
	Verkenning (regionale) grondstoffen- en materialenhubs	Gedeeltelijk

- **Regionale materiaalhubs.** Een onderzoek naar regionale materiaalhubs heeft geleid tot een eerste hub voor betonnen bestratingsmateriaal.
- **Leidraad Circulair Slopen.** Er is in 2020 een *Leidraad Circulair Slopen*²² ontwikkeld om circulair te slopen, met elf tips voor circulaire sloop. Deze is opgesteld voor De Hoef, maar breder toepasbaar.
- **Rapportage hergebruikkansen van sloopstromen in Hoefkwartier.** Een inventarisatie van inzetbare bouwmaterialen bij 10 gebouwen op De Hoef West.
- **Leidraad Duurzaam Bouwen Nieuwbouw.** In 2021 is een leidraad ontwikkeld vanuit het programma Duurzame Stad, waarin Circulair Bouwen is opgenomen als één van de thema's.
- **Toepassing GPR-methodiek.** Er is in 2021 onderzoek gedaan naar de wijze waarop de GPR-methodiek kan worden gebruikt om op een eenduidige manier te sturen op duurzaam bouwen.

Tot slot vindt met leerprojecten als Liendert-West (circulaire gevelsystemen) en Park Weelde III (bouwen met hergebruikte materialen) veel kennisontwikkeling plaats op het gebied van circulair bouwen. Omdat deze projecten nog lopen, zijn de conclusies en lessen hiervan nog niet bekend. Wel wordt er ingezet op het verkennen van een manier om vrijkomende en benodigde (bouw)grondstoffen te matchen, en zo op een effectieve manier in te zetten. Ook dit traject loopt nog.

Succesfactoren

- **Gezamenlijke kennisontwikkeling.** Het oppakken van onderzoeken met externen (zoals universiteiten of onderwijsinstellingen) leidt tot gezamenlijke kennisontwikkeling, waarbij de ontwikkelde kennis ook direct aansluit op actuele kennis die elders wordt ontwikkeld. Denk hierbij aan het gezamenlijke onderzoek naar materiaalpaspoorten.

Aandachtspunten

- **Bepalen van scherpere doelstellingen.** Op dit moment zijn de doelstellingen van onderzoek vooraf niet altijd helder genoeg. Dit komt mede doordat Amersfoort zich regelmatig als partner aansluit bij onderzoek dat breder plaatsvindt. Uitgevoerde onderzoeken leiden niet altijd tot een concreet antwoord en/of handelingsperspectief, waar de stad mee aan de slag kan. Met scherpere doelstellingen vooraf kan er beter op het eindresultaat worden gestuurd.
- **Sterker sturen op handelingsperspectief.** Onderzoeken hebben de afgelopen periode beperkt handelingsperspectief opgeleverd, wat wederom het gevolg is van de samenwerking in grote consortia. Denk bijvoorbeeld aan het onderzoek van de NWA of de verkenning materiaalpaspoorten met RVO. Door sterker te sturen op handelingsperspectief neemt de kans op concreet resultaat toe.
- **Creëren van langjarige samenwerkingsverbanden.** Er zijn beperkte langjarige onderzoeksprogramma's vanuit de stad. Langlopende onderzoeken in steden als Utrecht en Amsterdam zijn vaak gefinancierd met Europese subsidies. Door hier in Amersfoort meer op in te zetten – al dan niet in samenwerking met Utrecht of Amsterdam – ontstaat meer continuïteit in onderzoek.

De circulaire inkoop van bushokjes heeft gezorgd voor 72% minder milieu-impact per bushokje, in combinatie met een groen dak.

G • Instrument: Onderwijs

Met onderwijs leiden we mensen en organisaties op om circulair te denken en te werken. Daarbij gaat het zowel om het ondersteunen van onderwijsinstellingen als om informatievoorziening aan inwoners en bezoekers, zoals publiekscampagnes.

Gerealiseerde resultaten

Vanuit de gemeente hebben we de afgelopen jaren ingezet op samenwerking met het onderwijs in het werken aan circulaire economie. Daarbij heeft de nadruk gelegen op het regionale MBO- en HBO-onderwijs. Met basis- en middelbaar onderwijs is vanuit de gemeente minder direct contact: dit loopt via het natuur-milieucentrum.

In 2021 hebben er vijf studenten stage gelopen bij de Retourboulevard, wat mogelijk is geworden vanuit de gemeentelijke subsidie voor deze Retourboulevard. Ook zijn er enkele projecten rondom circulaire economie gefinancierd vanuit het Toekomstfonds Onderwijs & Arbeidsmarkt, bijvoorbeeld bij het Railcenter. Binnen de mogelijkheden bieden we als gemeente jaarlijks ruimte aan minimaal één stage vanuit het programma Circulaire Economie: individueel, of als groepsopdracht. Ook zijn er verschillende 'circulaire' stages en initiatieven buiten de gemeente om.

Onderwijsinstellingen geven meer prioriteit aan circulariteit wanneer de gemeente laat zien hier zelf ook belang aan te hechten. Zo hebben in 2020 acht studenten meegedaan aan een circulaire prijsvraag voor

Jaar	Doel	Geslaagd?
2018	Samen met EBU en de onderwijsinstellingen verkennen hoe circulaire economie kan worden verbonden aan de human capital agenda	Gedeeltelijk
2019–2020	Opzetten van een circulaire onderwijsmodule	Gedeeltelijk
2021–2022	Samenwerking met studenten (MBO, HBO, WO) bij circulaire projecten	Ja

een gebouw in Amersfoort, is er samengewerkt met de Hogeschool Utrecht in een onderzoek naar hout-afvalstromen. Ook worden jaarlijks gastcolleges gegeven aan de Hogeschool Utrecht over Duurzame gebiedsontwikkeling van De Hoef West. en wordt samenwerking verkend met de Universiteit Utrecht en Hogeschool van Amsterdam. Daarnaast zijn we als gemeente actief binnen de Utrecht Talent Alliantie om in sectoren met tekortkomingen meer mensen aan het werk te krijgen. Dat geldt ook voor technisch en praktische banen, die van belang zijn voor een circulaire economie. Tot slot is een verkenning gedaan naar het opstarten van een Bouwcampus, als samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven.

Succesfactoren

- **Groeiende maatschappelijke aandacht.** De groeiende maatschappelijke aandacht voor circulaire economie maakt dat steeds meer onderwijsinstellingen hier actief op worden, niet alleen binnen Amersfoort, maar ook daarbuiten.

- **Circulaire projecten in de stad.** Concrete circulaire projecten in de stad, waar studenten stages kunnen lopen, helpen om hen mee te nemen in de circulaire manier van denken en werken. Dit is cruciaal om de nieuwe manier van werken in gang te zetten.
- **Centrum voor Natuur- en Milieueducatie.** De aanwezigheid van het Centrum voor Natuur- en Milieueducatie ('Het Groene Huis') zorgt voor het borgen van aandacht voor duurzaamheid in het basis- en middelbaar onderwijs. Dit wordt mogelijk door financiering vanuit de Gemeente.

Aandachtspunten

- **Verhogen van betrokkenheid bij onderwijs.** De gemeente is vanuit haar rol weinig betrokken bij onderwijs in de stad: dat ligt primair bij de onderwijsinstellingen zelf. Dit geldt zowel voor het MBO als het HBO. Het sturen op maatschappelijke ambities kan onder meer door deel te nemen in samenwerkingsverbanden, zoals de Bouwcampus. Dit kan bijdragen aan het verhogen van het aantal stages.

5. Bouwstenen 2022-2026

De transitie naar een circulaire economie vraagt ook de komende periode om acties. In dit hoofdstuk benoemen we bouwstenen voor de beleidsinzet op circulaire economie voor de komende Collegeperiode 2022-2026. Daarbij geven we invulling aan de aandachtspunten uit de Evaluatie. Deze Bouwstenen zijn de basis voor een nieuw Uitvoeringsprogramma, op basis van het nieuw te sluiten Coalitieakkoord.

Focus Bouwstenen

In het opstellen van deze Bouwstenen nemen we de Visie op een circulair Amersfoort (H2), samen met de aandachtspunten vanuit de evaluatie (H4) als basis. In de afgelopen periode heeft de focus gelegen op de bouw, waarbij de gemeentelijke inzet is afgestemd op de beschikbare middelen. Naar de toekomst is het voorstel om ons te richten op drie waardeketens, waarvoor het nodig is om capaciteit en middelen aan te passen:

- Bouw- en demontagesector
- Consumptiegoederen
- Maakindustrie

Opbouw vanuit programmalijnen

De bouwstenen zijn opgebouwd op eenzelfde manier als de vier programmalijnen in de Uitvoeringsagenda 2021-2022. Daarbij voegen we één programmalijn toe, waarbij het totaal op vijf komt:

- I. **Circulair inkopen**, waarbij de nadruk ligt op inkoop en inrichting van de openbare ruimte;
- II. **Circulaire gebiedsontwikkeling**, waarbij de nadruk ligt op bouw- en vastgoedontwikkelingen in de stad;
- III. **Circulaire bedrijvigheid**, waarbij de nadruk ligt op het stimuleren & ondersteunen van circulaire bedrijven;
- IV. **Infrastructuur voor een circulair Amersfoort**, waarbij de nadruk ligt op ontwikkeling van fysieke en digitale infrastructuur voor een circulaire economie;
- V. **Samenwerking, kennisontwikkeling en kennisdeling**, waarbij de nadruk ligt op het gezamenlijk leren tussen partijen.

► Deze programmalijnen worden uitgewerkt op pagina's 41-51.

Om haar voorbeeldrol uit te dragen, is het van belang ook voldoende in te zetten op zichtbaarheid en communicatie. Dit wordt een centraal onderdeel van de Uitvoeringsagenda's van de komende jaren, waarbij er tevens een jaarlijks communicatieplan wordt opgesteld.

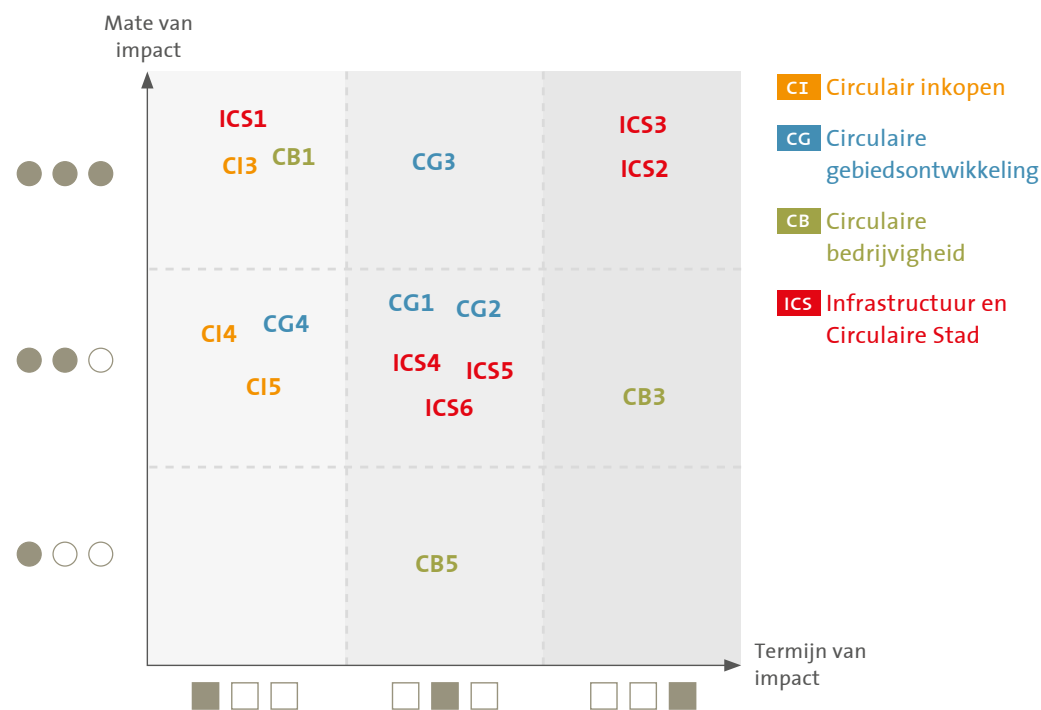

Opbouw Bouwstenen Amersfoort Circulair

Iedere Bouwsteen omvat een of een combinatie van activiteit(en) om toe te werken naar een circulaire economie binnen Amersfoort. Daarbij zijn per bouwsteen een aantal zaken aangeduid:

- De waardeketen waarbinnen deze ingrijpt
- De rol van de gemeente Amersfoort
- De termijn van het effect:
 - □ □ Kort (1-2 jaar)
 - ■ □ Middellang (3-4 jaar)
 - □ ■ Lange termijn (4+ jaar)
- De verwachte impact, op basis van de R-strategieën, waarbij hoe hoger de score hoe hoogwaardiger:
 - ○ ○ Nuttig toepassen van materialen
 - ● ○ Levensduur producten en onderdelen verlengen
 - ● ● Producten slimmer gebruiken en maken

Let op: deze impactscore is alleen gegeven bij activiteiten die raken aan de fysieke omgeving. Dit betekent dat niet alle Bouwstenen in deze figuur zijn opgenomen.

Figuur 10 Bouwstenen Amersfoort Circulair

Rol gemeente

Op basis van de evaluatie en de huidige maatschappelijke ontwikkelingen komen we tot een aantal aandachtspunten voor de komende periode. Deze aandachtspunten vormen, samen met de Visie, de basis voor de Bouwstenen.

Mandaat Gemeente, Rijk & EU

Het realiseren van een circulaire economie kunnen wij als gemeente niet alleen. Ook andere overheden, waaronder de EU en het Rijk, hebben hier een rol in. Bij onze inzet vanuit Amersfoort richten we ons dan ook op de mogelijkheden die we zelf hebben, waarbij we de verantwoordelijkheid van anderen bij hen laten:

- De **Europese Commissie** is verantwoordelijk voor de macro-economische spelregels en productwetgeving. Bij de macro-economische spelregels gaat het om het functioneren van het economisch systeem en het wel of niet stimuleren van economische groei. Bij productwetgeving gaat het onder meer om EcoDesign-richtlijnen, die eisen stellen aan productontwerp.
- De **Rijksoverheid** is verantwoordelijk voor het fiscale stelsel en bouwwetgeving. Bij het fiscale stelsel gaat het over bijvoorbeeld belastingverschuivingen van arbeid naar vervuiling. Bij bouwwetgeving gaat het om eisen in het bouwbesluit, waaronder de milieu- en energieprestatie.
- De **Provincies** hebben een sturende rol in het ruimtelijke beleid, onder meer rondom de inrichting van bedrijventerreinen. Ook zijn zij verantwoordelijk voor het landbouw- en natuurbeleid, wat van belang is voor (regionale) productie van biobased grondstoffen.

- **Gemeenten** zijn verantwoordelijk voor onder meer vergunningverlening en handhaving daarvan. Daarbij gaat het onder meer om de bouw. Ook zijn zij verantwoordelijk voor de ontwikkeling en het onderhoud van de openbare ruimte.

Komende periode: richting geven en stimuleren

Voor de komende periode is het voorstel om ons te richten op twee rollen: de *richtinggevende* rol en de *stimulerende* rol. Vanuit de richtinggevende rol gaat het onder meer om het opstellen van integraal en eenduidig beleid voor alle ontwikkelingen in de stad, waar circulaire principes op een goede manier in zijn geborgd. Dit geldt zowel voor de interne als de externe organisatie.

- Intern: Meenemen van circulaire principes in kaders en interne opdrachten
- Extern: Prioriteren en uitdragen van circulaire principes, zodat het duidelijk is wat voor klimaat gecreëerd wordt binnen de stad zodat en externen zich hier aan kunnen committeren.

Vanuit de stimulerende rol gaat het om het aanjagen van ontwikkelingen. Ook dit geldt voor zowel de interne als externe organisatie.

- Intern: Aansturen van programma's en projecten op het meenemen van circulaire principes in beleid en uitvoering.
- Extern: Uitdagen, ondersteunen en financieren van marktpartijen om circulaire principes toe te passen, bijvoorbeeld vanuit inkoop.

In die inzet is het cruciaal om te beseffen dat de gemeente een voorbeeldfunctie heeft. Niet alleen naar inwoners, bedrijven en andere partijen in de stad, maar ook naar mede-overheden die nog minder ver zijn. Onze rol als 'volger in de kopgroep' maakt ook dat het niet altijd mogelijk is om te leren van ervaringen elders, maar het nodig is om zelf zaken uit te zoeken en uit te werken.

Daarbij richten we ons dus minder op de *regulerende* rol: in het kader van eenduidigheid – en het beperkte mandaat van de gemeente – blijven de Rijksoverheid (voor bouwwetgeving) en de Europese Commissie (voor productwetgeving) daarbij de meest voor de hand liggende partijen. Ook richten we ons minder op de *faciliterende* rol, enerzijds vanwege de hoeveelheid daarvoor benodigde tijd en anderzijds vanwege het vaak lastig concreet kunnen maken van resultaat. Wel onderhouden we bestaande netwerken waar we ons aan gecommitteerd hebben. Voor nieuwe sectoren en initiatieven kan een faciliterende rol wel belangrijk zijn om eerste stappen te maken.

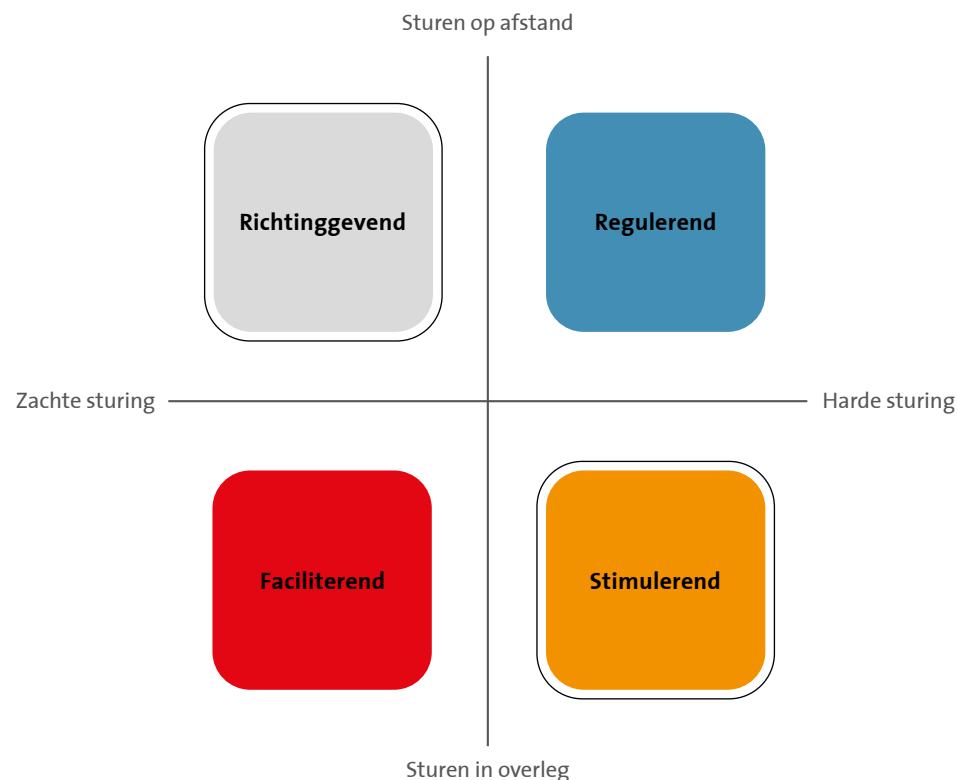
- De inzet vanuit de verschillende rollen wordt op pagina 40 verder toegelicht.

Vier mogelijke rollen in het werken aan circulaire economie

In het werken aan maatschappelijke opgaven – waaronder circulaire economie – heeft de gemeente vier mogelijke rollen:

- Een **faciliterende rol**, waarbij door middel van zachte sturing en samenwerken condities gecreëerd worden door de gemeente, die ondersteunend zijn in het werken aan een circulaire economie.
Denk aan: vormgeven van netwerken en uitvoeren van verkenningen.
- Een **richtinggevende rol**, waarbij door middel van zachte sturing op afstand kaders worden gesteld om binnen te werken.
Denk aan: formuleren van ambities voor gebieden, opstellen van leidraden.
- Een **regulerende rol**, waarbij door middel van harde sturing op afstand eisen worden gesteld op het gebied van circulariteit.
Denk aan: aanscherpen van de MPG-norm.
- Een **stimulerende rol**, waarbij door middel van harde sturing en samenwerken geprikkeld en ondersteund wordt.
Denk aan: ondersteunen van ondernemers en bieden van infrastructuur voor een circulaire stad.

Zoals eerder toegelicht, richt de Gemeente Amersfoort zich in het werken aan circulaire economie de komende periode op haar richtinggevende en stimulerende rol.

Figuur 11 Vier mogelijke rollen om te werken aan maatschappelijke opgaven

I • Programmaliijn: Circulaire gebiedsontwikkeling

Vanuit gebiedsontwikkeling werken we aan de ontwikkeling van nieuwe gebieden in Amersfoort, zowel voor wonen, werken als ontspannen. Daarbij gaat het zowel om de betrokkenheid van de gemeente bij private ontwikkelingen als eventuele uitgifte van eigen gronden – al is dat laatste binnen gemeente Amersfoort beperkt.

CG.1

Meenemen circulaire principes in grond-exploitaties en investeringsbesluiten

Waardeketen

Rol Richtinggevend

Circulaire principes vragen vaak om hogere investeringskosten, maar leiden over de gehele levenscyclus tot zowel economische als maatschappelijke baten. Deze baten passen vaak echter niet binnen de projectbegroting. Neem circulaire principes daarom mee in het maken van grondexploitaties (voor gebiedsontwikkelingen) en investeringsbesluiten (voor maatschappelijk vastgoed). Zo ontstaat ruimte in de investeringskosten om circulaire ambities te realiseren en worden op termijn financiële en maatschappelijke baten gerealiseerd.

Gewenst resultaat (2025) Er is ruimte in de investeringskosten voor circulaire principes, zowel voor gebiedsontwikkelingen als maatschappelijk vastgoed. Bijvoorbeeld door het toepassen van LCC en/of een schaduwbegroting MKBA.

Termijn van effect ☐ ☒ ☐

Verwachte impact ☒ ☒ ☐

CG.2

Creëren van ruimte voor circulaire oplossingen in toetsingskaders

Waardeketen

Rol Faciliterend

Circulaire oplossingen worden vaak geconfronteerd met belemmeringen in andere domeinen. Creëer daarom ruimte voor circulaire oplossingen in toetsingskader, zodat deze oplossingen mogelijk gemaakt worden. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de HIOR (t.b.v. inrichting openbare ruimte), beeldkwaliteitsplannen (t.b.v. herontwikkeling gebouwen) en afvalwetgeving (t.b.v. lokale afval-inzamel-en-verwerkingsystemen). Dit vraagt ook om het meenemen van de personen die toetsen op deze kaders, waaronder de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit en vergunningverleners. Op die manier kunnen circulaire ambities in de praktijk vaker worden gerealiseerd.

Gewenst resultaat (2025) Doordat er ruimte is voor circulaire principes in afwegingskaders voor toepassen circulaire principes bij innovatieve projecten krijgen deze hier een plek.

Termijn van effect ☐ ☒ ☐

Verwachte impact ☒ ☒ ☐

CG.3

Maken van samenwerkingsafspraken rondom duurzaamheidsambities

Waardeketen

Rol Richtinggevend

Bij nieuwe ontwikkelingen is het belangrijk om duurzaamheidsambities zo vroeg mogelijk in het proces te borgen: alleen dan is het mogelijk om deze zonder (of met beperkte) meerkosten mee te nemen. Maak daarom voor elk te ontwikkelen gebied een samenwerkingsafpraak met de betrokken partijen (grondeigenaren, ontwikkelaars, andere relevante betrokkenen) waarin duurzaamheidsambities integraal worden opgenomen. Denk naast circulariteit ook aan biodiversiteit, klimaatadaptatie, energie en mobiliteit. Deze samenwerkingsafspraken zijn richtinggevend en omschrijven waar mogelijk gewenste prestaties. Bouw hierbij voort op de gemaakte afspraken binnen het regionale Convenant Duurzaam Bouwen en de nationale City Deal Circulair & Conceptueel Bouwen.

Gewenst resultaat (2025) Circulaire ambities geborgd in Samenwerkingsafspraken voor De Hoef, Vinkenhoef en Kop van Isselt.

Termijn van effect ☐ ☒ ☐

Verwachte impact ☒ ☒ ☒

CG.4

Borgen van circulaire ambities bij levensduur verlengende renovatie en nieuwbouw van maatschappelijk vastgoed

Waardeketen

Rol Stimulerend

De gemeente heeft een voorbeeldfunctie naar andere partijen in de stad. Dat geldt ook voor de ontwikkeling van haar maatschappelijk vastgoed. Dit maatschappelijk vastgoed wordt ook veel gebruikt door inwoners, waarmee het een toegankelijke manier is om hen in aanraking te brengen met circulaire principes. Borg circulaire ambities daarom in de (her)ontwikkeling van maatschappelijk vastgoed door deze ambities (en eventueel gewenste prestaties) mee te geven aan opdrachtgevers. Daarbij gaat het onder meer om scholen, sporthallen en zwembaden. Doordat de gemeente deze projecten vaak financiert, kan zij hier op sturen.

Gewenst resultaat (2025) Circulaire principes worden meegenomen bij levensduurverlengende renovatie en nieuwbouw van maatschappelijk vastgoed

Termijn van effect

Verwachte impact

CG.5

Uitdragen van landelijk geaccepteerde leidraden en handvatten

Waardeketen

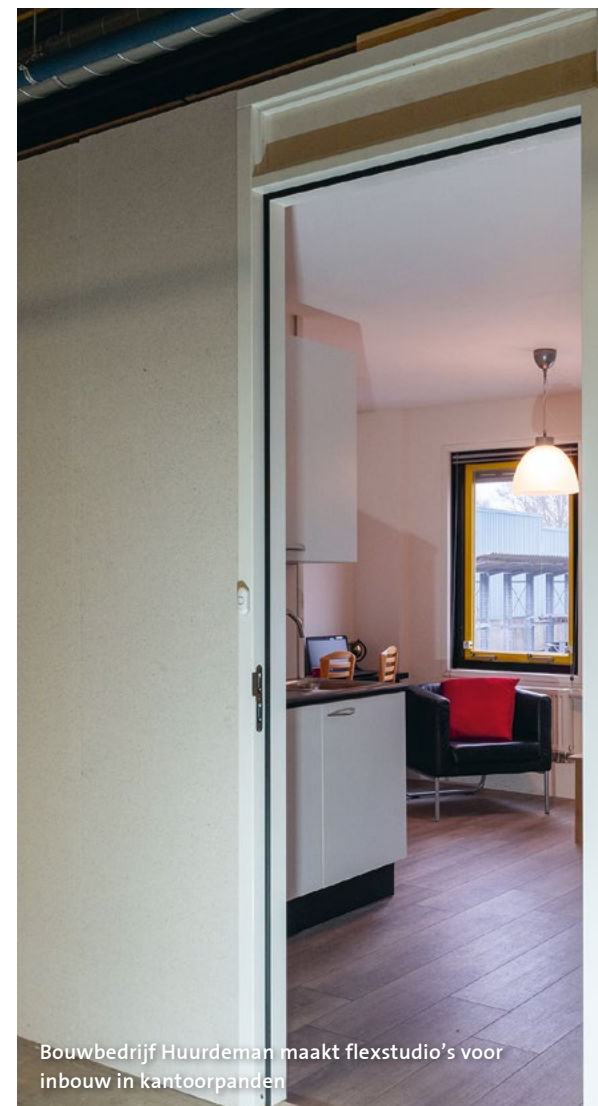
Rol Richtinggevend

Landelijk worden er steeds meer afspraken gemaakt over de transitie naar een circulaire economie, vooral in de bouw. Draag landelijk geaccepteerde standaarden uit binnen de stad, om te zorgen voor eenduidigheid met de rest van Nederland. Denk daarbij aan de Leidraden van CB'23 over onder meer Circulair Ontwerpen, Circulair Inkopen en het Meten van Circulariteit. Of aan Inspiratieboeken vanuit het Transitieteam Circulaire Bouweconomie, onder meer over biobased bouwen. Focus daarmee op het toepassen van al bestaande leidraden in plaats van het maken van nieuwe.

Gewenst resultaat (2025) Eenduidige toepassing van landelijke afspraken binnen Amersfoort.

Termijn van effect

Verwachte impact **Indirect**

Bouwbedrijf Huurdeman maakt flexstudio's voor inbouw in kantoorpanden

II • Programmaliijn: Circulair inkopen

Vanuit inkoop richten we ons op alles wat we vanuit onze eigen organisatie realiseren. Daarbij gaat het over inkoop van zowel producten, diensten als werken. Daarbij gaat het zowel over het facilitaire domein, het bouwen of renoveren van gemeentelijk vastgoed en het aanleggen of onderhouden van wegen en de openbare ruimte. Onderdeel hiervan is de inrichting van de openbare ruimte.

CI.1

Stellen van eisen op milieu-impact en materiaalsamenstelling

Waardeketen

Rol Regulerend

Om goed te kunnen sturen op milieu-impact en toekomstig hergebruik van producten en materialen, is het belangrijk om de juiste informatie te hebben. Stel daarom bij inkoop eisen op het gebied van milieu-impact en materiaalsamenstelling. Door deze eisen te borgen in contracten bij de inkoop van fysieke producten ontstaat meer transparantie, komen meer gegevens beschikbaar en is het op termijn mogelijk om veel beter te kunnen sturen op het terugdringen van de milieu-impact. Dit gaat dus breder dan de openbare ruimte en bijvoorbeeld ook over facilitaire producten. Het stellen van deze eisen sluit aan bij de landelijke trend naar meer en betere effectmonitoring van inkoop.

Gewenst resultaat (2025) Inzicht in milieu-impact en materiaalsamenstelling.

Termijn van effect

Verwachte impact **Indirect**

CI.2

Monitoren van milieu-impact van ingekochte materialen, producten & diensten

Waardeketen

Rol Richtinggevend

Door de milieu-impact structureel te monitoren, ontstaat inzicht in zowel de huidige impact van in het inkopen als inzicht in kansen om deze te verlagen. Het monitoren van de milieu-impact van alle ingekochte materialen, producten en diensten verplicht tevens leveranciers om deze data inzichtelijk te maken, waarmee ook een impliciete prikkel ontstaat om deze te verlagen. Waar deze impact nog niet inzichtelijk is of inzichtelijk gemaakt kan worden, is het belangrijk om dit in het volgende contracteringsmoment mee te nemen.

Gewenst resultaat (2025) Beschikbare informatie over milieu-impact van alle materialen, producten en diensten die worden ingekocht door Gemeente Amersfoort, met als opvolgende stap het opstellen van een monitoringsmethodiek.

Termijn van effect

Verwachte impact **Indirect**

CI.3

Standaardiseren van gunnen op MKI in aanbestedingen openbare ruimte

Waardeketen

Rol Stimulerend

Door te sturen vanuit aanbestedingen worden marktpartijen uitgedaagd om actief met circulaire principes aan de slag te gaan. Het standaardiseren van gunnen op de Milieu Kosten Indicator (MKI) is een manier om deze milieu-impact kwantitatief te maken. Dit stimuleert innovatie en helpt marktpartijen bij het zoeken naar vernieuwende oplossingen. Door dit standaard toe te passen bij aanbestedingen in de openbare ruimte (op basis van 'ja-tenzij'-principe) ontstaat een duidelijk beeld naar marktpartijen. Bouw hierbij voort op succesvolle voorbeelden als betonnen bestratingsmateriaal enabri's.

Gewenst resultaat (2025) Gunnen op milieukosten bij alle relevante aanbestedingen voor de openbare ruimte.

Termijn van effect

Verwachte impact

CI.4

Borgen van circulaire ambities in interne opdrachten aan de projectorganisatie

Waardeketen

Rol Richtinggevend

De interne organisatie voert opdrachten uit vanuit het bestuur en management. Circulaire ambities zijn hier vaak nog geen expliciet onderdeel van. Geef daarom in iedere relevante opdracht ook een circulaire ambitie mee, waarmee de projectorganisatie mandaat heeft hiermee aan de slag te gaan. Zorg daarbij voor een logische samenhang tussen verschillende duurzaamheidsthema's, zodat die elkaar versterken. Dit geldt zowel voor facilitaire opdrachten als de ontwikkeling van de openbare ruimte.

Gewenst resultaat (2025) Circulaire ambities als vast onderdeel van interne opdrachten (waar relevant)

Termijn van effect ☒ ☐ ☐

Verwachte impact ☒ ☒ ☐

CI.5

Opstellen gezamenlijke circulaire ambities met ondernemers die veel werk doen voor de Gemeente

Waardeketen

Rol Stimulerend

Er is een groep lokale ondernemers die veel werk doet voor de gemeente, maar nog maar beperkt met duurzaamheid en circulariteit bezig is. Tegelijkertijd zou het goed kunnen dat deze ondernemers wel willen, maar niet goed weten wat zij kunnen doen. Stel daarom met hen samen circulaire ambities op, die relateren aan hun werk voor de gemeente. Op die manier kan ook duidelijk worden welke veranderingen zij vanuit de gemeente nodig hebben om deze ambities te realiseren. Hierbij gaat het om een pro-actieve benadering van ondernemers, bijvoorbeeld partijen die onder een langjarig raamcontract vallen.

Gewenst resultaat (2025) Ondernemers die veel werk doen voor de gemeente zijn (meer) gaan werken op basis van circulariteitsprincipes

Termijn van effect ☒ ☐ ☐

Verwachte impact ☒ ☒ ☐

CI.6

Starten opleidingsprogramma duurzaamheid voor externe adviseurs en interne projectleiders

Waardeketen

Rol Stimulerend

Om projecten op een integraal duurzame manier te ontwikkelen, is de juiste kennis nodig bij betrokkenen. Dit geldt ook voor extern ingehuurde adviseurs die veel werk doen voor de gemeente. Veelal zijn dit lokale en regionale partijen, die vanuit zichzelf nog weinig kennis hebben van duurzaamheidsthema's (inclusief circulariteit). Start daarom een opleidingsprogramma voor externe adviseurs die veel werk doen voor de gemeente, om hen duurzaamheidscompetenties mee te geven voor toepassing in hun vakgebied. Door dit opleidingsprogramma tevens aan te bieden aan interne projectleiders en te koppelen aan concrete projecten ontstaat meer kennis en ervaring met het toepassen van duurzame principes, inclusief circulariteit.

Gewenst resultaat (2025) Door de realisatie van het opleidingsprogramma beschikken externe adviseurs en interne projectleiders over kennis van duurzaamheid, voornamelijk voor de openbare ruimte

Termijn van effect ☐ ☒ ☐

Verwachte impact **Indirect**

III • Programmalijs: Circulaire bedrijvigheid

Vanuit bedrijfsondersteuning stimuleren en ondersteunen we bedrijven om te werken aan circulaire economie. Daarbij gaat het zowel om het bieden van praktische ondersteuning, het delen van kennis en inspiratie en het toekennen van subsidies.

CB.1

Opzetten stimuleringsprogramma voor circulaire ondernemingen

Waardeketen

Rol Stimulerend

Circulaire ondernemingen zorgen voor meer betekenisvol werk en een sterkere lokale economie. Met het Toekomstfonds worden startende ondernemers (*start-ups*) ondersteund bij hun eerste stappen. Bouw hierop voort door bestaande ondernemingen die een stap verder zijn (*scale-ups*) te ondersteunen bij het opzetten of doorontwikkelen van een circulair model. Zet een stimuleringsprogramma op, bijvoorbeeld in samenwerking met de Regionale Ontwikkelingsmaatschap (ROM), waarbij ondernemingen begeleid worden in de verdere ontwikkeling van hun circulaire business model en direct toegang hebben tot financiering.

Gewenst resultaat (2025) Door de realisatie van het stimuleringsprogramma hebben vijf Amersfoortse bedrijven (*scale-ups*) met ondersteuning een volgende stap gemaakt in hun circulaire ondernemerschap.

Termijn van effect ☐ ☒ ☐

Verwachte impact **Indirect**

CB.2

Inspireren en activeren van ondernemersnetwerken

Waardeketen

Rol Faciliterend

Bedrijven en de producten die zij maken zijn een belangrijk onderdeel van de transitie naar een circulaire economie. In de afgelopen jaren is veel energie en enthousiasme ontstaan door de inspiratiebijeenkomsten voor het lokale ondernemersnetwerk. Bouw voort op dit momentum, wanneer fysieke bijeenkomsten weer mogelijk zijn (in relatie tot COVID-19). Blijf deze netwerken inspireren en activeren, bijvoorbeeld in samenwerking met VNO-NCW. Denk aan het organiseren business-events met duurzaamheids- en circulariteitsthema's vanuit het Amersfoorts Bedrijven Team (ABT) in samenwerking met lokale circulaire ondernemers.

Gewenst resultaat (2025) Jaarlijks worden minimaal twee bijeenkomsten, met als resultaat dat ondernemers meer kennis hebben op het gebied van circulariteit.

Termijn van effect ☐ ☒ ☐

Verwachte impact **Indirect**

CB.3

Borgen van voldoende fysieke ruimte voor circulaire ondernemers in (her)ontwikkeling van Vinkenhoeve en Kop van Iselt

Waardeketen

Rol Richtinggevend

Circulaire ondernemingen maken producten en hebben daarvoor ruimte nodig. De druk op deze ruimte is hoog en het invullen vraagt om prioritering. Borg daarom dat er voldoende betaalbare ruimte beschikbaar is voor circulaire ondernemers. Daarbij gaat het in ieder geval om de herontwikkeling van de Vinkenhoeve en ontwikkeling van de Kop van Iselt. Vraag bij de uitgifte van bedrijfsruimte naar toepassing van circulaire principes en houdt hier aandacht voor bij het eventueel werven van ondernemingen. Behoud tevens flexibiliteit in Omgevingsplannen (voorheen: bestemmingsplannen) om circulaire initiatieven mogelijk te maken.

Gewenst resultaat (2025) Circulaire principes als onderdeel van de aanpak voor uitgifte van ruimte, waarmee circulaire bedrijvigheid voorrang krijgt ten opzichte van bedrijven die lineair werken.

Termijn van effect ☐ ☐ ☒

Verwachte impact ☒ ☒ ☐

CB.4

Bevragen van nieuwe (maak)bedrijven op gebied van circulaire economie

Waardeketen

Rol Richtinggevend

Maakbedrijven en andere bedrijven die werken met fysieke producten, brengen de circulaire economie in de praktijk. Door actief in gesprek te gaan met bedrijven die willen ondernemen binnen de stad, worden ondernemers gestimuleerd hier over na te denken bij het inrichten van hun bedrijfsvoering. Neem hen mee in wat toepassing van circulaire principes betekent en daag hen uit hier stappen op te zetten. Daarbij gaat het bijvoorbeeld over het sluiten van regionale kringlopen, het hergebruiken van vrijkomend materiaal en het samenwerken met regionale ondernemers. Daarmee ontstaat een klimaat in de stad waar circulariteit 'mainstream' wordt. Doe dit in samenwerking met het Amersfoort Business Team.

Gewenst resultaat (2025) Met alle nieuw te vestigen bedrijven in Amersfoort heeft een dialoog plaatsgevonden waardoor zij hebben nagedacht over circulaire principes in hun bedrijfsvoering.

Termijn van effect

Verwachte impact

CB.5

Verankeren circulaire thema's binnen parkmanagement op bestaande bedrijven-terreinen

Waardeketen

Rol Stimulerend

Een sterke rol van Parkmanagement-organisaties kan leiden tot effectievere samenwerking tussen bedrijven en een beter beheer van de openbare ruimte. Dit biedt kansen voor bijvoorbeeld effectievere samenwerking in het toepassen van afval van het ene bedrijf als grondstof voor een ander bedrijf. Daarnaast kan dit leiden tot meer gezamenlijke voorzieningen, zoals parkeerplekken, waarmee netto minder materiaal nodig is. Een belangrijke voorwaarde hiervoor is dat ondernemers worden gestimuleerd (en mogelijk verplicht) lid te worden.

Gewenst resultaat (2025) Betere verankering van circulaire thema's binnen parkmanagementorganisaties.

Termijn van effect

Verwachte impact

De Bouwkringloop verkoopt hergebruikte bouwmaterialen

IV • Programmaliijn: Infrastructuur voor een circulaire stad

ICS.1

Meenemen van circulaire aspecten in ontwerpkeuzes openbare ruimte

Waardeketen

Rol Richtinggevend

De keuzes met de meeste impact worden vroeg in het ontwerpproces gemaakt: denk bijvoorbeeld aan de keuze voor de verhouding groen / bestrating en het bijbehorende type bestratingsmateriaal. Het meenemen van circulaire principes in deze keuzes heeft veel impact, al voordat het inkoopproces wordt gestart. Door de milieu-impact en mogelijkheden voor hergebruik – bijvoorbeeld van bestaande klinkers – mee te nemen in de digitale variantenstudies – die nu reeds worden gedaan – kan dit meegenomen worden als een van de afwegingen. Daarmee ontstaat een extra indicator naast de stedenbouwkundige uitstraling, hittestress en waterdruk.

Gewenst resultaat (2025) Circulaire aspecten maken deel uit van iedere ontwerpkeuze in de openbare ruimte.

Termijn van effect

Verwachte impact

ICS.2

Digitaliseren asset management openbare ruimte

Waardeketen

Rol Richtinggevend

Het ophalen en bijhouden van data over zowel openbare omgeving als producten geeft inzicht in de huidige staat van assets en de daarvoor gebruikte materialen. Dit creëert mogelijkheden voor real-time monitoring van assetmanagement en toekomstig hergebruik. Ontwikkel daarom een digitale infrastructuur die informatie en data over de openbare omgeving goed bij kan houden. Werk daarin samen met DigiGO, het nationale platform voor digitalisering van de gebouwde omgeving. Dit kan leiden tot praktische keuzes als herinzet van een bestaande voetgangersbrug op een locatie elders of hergebruik van klinkers, waarmee veel nieuwe materialen worden bespaard.

Gewenst resultaat (2025) Alle nieuwe assets zijn digitaal in kaart gebracht.

Termijn van effect

Verwachte impact

ICS.3

Ontwikkelen digitaal model (digital twin) van de stad

Waardeketen

Rol Faciliterend

Het ontwikkelen van een digitaal model (*digital twin*) van de stad maakt het mogelijk veranderingen in de leefomgeving door te rekenen te beoordelen wat het verwachte effect is op verschillende beleidsterreinen. Ook ondersteunt het toegang tot en eenvoudig gebruik en van data over de fysieke leefomgeving. Daarbij wordt gebruik gemaakt van verschillende soorten data, zoals basisregistraties, sensordata en informatie over gebouwen. In dashboards van een digital twin kan ook voor circulariteit relevante informatie worden ingebouwd, bijvoorbeeld de beschikbaarheid van grondstoffen. Daarmee worden kansen snel duidelijk en kunnen beleidsmakers en projectleiders besluiten sneller en beter nemen.

Gewenst resultaat (2025) Eerste versie van een digital twin van de stad, waarin van enkele nieuwe bouwwerken de materiaal informatie in het model is opgenomen.

Termijn van effect

Verwachte impact

ICS.4

Realiseren van een modulaire en flexibele milieustraat

Waardeketen ✂️ 🍏 ⚙️ 🔗 🛒

RoI Faciliterend

Om kringlopen te kunnen sluiten is het belangrijk om (voormalig) afval hoogwaardig te kunnen hergebruiken. Een goede inzameling is hiervoor essentieel. Realiseer daarom een modulaire en flexibele milieustraat, die naast het bevorderen van hergebruik ook zelf circulaire principes in de praktijk brengt. Werk ook samen met bedrijven en kennisinstellingen om een manier te vinden om centraal in te zamelen, en zo meer uit afgedankte spullen te halen.

Gewenst resultaat (2025) Realisatie van een modulaire en flexibele milieustraat waardoor meer hoogwaardig wordt hergebruikt.

Termijn van effect ☐ ☒ ☐

Verwachte impact ● ● ○

ICS.5

Doorontwikkelen van de Retourboulevard

Waardeketen ✂️ 🍏 ⚙️ 🔗 🛒

RoI Stimulerend

Er zijn verschillende ondernemers die grondstoffen en materialen hergebruiken en producten repareren, verbeteren en verkopen. Enkele van deze ondernemers zijn de afgelopen jaren samengebracht op de Retourboulevard. Werk aan doorontwikkeling van deze Retourboulevard, onder meer in het uitbreiden van het aantal locaties waar werkplaatsen en verkoop zich kunnen vestigen. Maak daarbij gebruik van zowel ervaringen in de stad als initiatieven elders, waaronder het Upcycle Centrum (Almere) en de Upcycle Mall (Rotterdam).

Gewenst resultaat (2025) Realisatie van een Retourboulevard die hoogwaardig hergebruik stimuleert.

Termijn van effect ☐ ☒ ☐

Verwachte impact ● ● ○

ICS.6

Realiseren van toekomstbestendig stadskantoor met circulaire principes**Waardeketen**   **Rol Richtinggevend**

Het nieuwe Stads kantoor bepaalt een belangrijk deel van de uitstraling van de gemeente Amersfoort. Circulaire principes kunnen een integraal onderdeel zijn van dit duurzame concept. Neem in deze ontwikkeling daarom circulaire principes mee, om zowel inwoners als bedrijven te inspireren hier zelf mee aan de slag te gaan. Kijk naar voorbeelden in andere steden als Brummen (demontabel), Venlo (gezonde materialen) en Woerden (hergebruikte materialen). Denk voor deze nieuwbouw bijvoorbeeld aan circulaire ontwerpprincipes als aanpasbaarheid en circulaire materiaalkeuzes als biobased en niet-toxische materialen.

Gewenst resultaat (2025) Een aantal circulaire principes zijn zichtbaar toegepast in het nieuwe stadskantoor.

Termijn van effect ☐ ☒ ☐**Verwachte impact** ☒ ☒ ☐

ICS.7

Organiseren van een circulaire herontwikkeling van het vrijkomende stadskantoor**Waardeketen**   **Rol Richtinggevend**

Herontwikkeling van reeds gebruikt vastgoed is een belangrijk onderdeel van de circulaire economie. Het vrijkomende oude Stads kantoor biedt daarvoor kansen. Zorg er daarom voor dat dit vrijkomende stadskantoor op een circulaire manier wordt herontwikkeld. Zoek naar een manier om de waarde van het huidige pand maximaal te behouden, bijvoorbeeld door hergebruik van de draagstructuur. Maak voor alles wat niet behouden wordt de stap van slopen naar oogsten van vrijkomende materialen om herinzet elders mogelijk te maken.

Gewenst resultaat (2025) Een uitgewerkt plan voor circulaire herontwikkeling van het stadskantoor.

Termijn van effect ☐ ☒ ☐**Verwachte impact** ☒ ☒ ☐

V • Programmaliijn: Samenwerking, kennisontwikkeling & kennisdeling

SKK.1

Deelnemen aan regionale netwerken rondom circulaire economie

Waardeketen

Rol Richtinggevend

Er zijn veel regionale netwerken op het gebied van circulaire economie. De afgelopen periode heeft Amersfoort onder meer samengewerkt binnen de Alliantie Cirkelregio Utrecht, Cirkelstad Utrecht-Amersfoort en het regionale overleg rondom duurzaam inkopen. Blijf deelnemen aan deze netwerken waar dat meerwaarde heeft voor de Gemeente, enerzijds door kennisuitwisseling en anderzijds doordat de gemeente richting geeft aan andere partijen. Heroverweeg jaarlijks de effectiviteit van het deelnemen aan een netwerk om focus te behouden.

Gewenst resultaat (2025) Zichtbaarheid bij regionale partijen en toegankelijkheid voor externe partijen om circulaire ambities te bespreken.

Termijn van effect

Verwachte impact **Indirect**

SKK.2

Inzetten op lobby richting Rijk en EU

Waardeketen

Rol Richtinggevend

Veel randvoorwaarden voor een circulaire economie vragen om acties op nationaal of Europees niveau. Deze randvoorwaarden hebben wel degelijk effect op stedelijk niveau, maar liggen buiten het mandaat van de Gemeente Amersfoort. Zet daarom in op lobby richting de Rijksoverheid (primair) en Europese Commissie (waar nodig) om aandacht te vragen voor de benodigde acties vanuit hen. Denk daarbij aan bijvoorbeeld bouwwetgeving (Rijk) of productwetgeving (EU). Werk hierin samen de regio (via Cirkelregio) en/of andere steden (zoals Amsterdam) die reeds een lobby-agenda opzetten.

Gewenst resultaat (2025) Duidelijke boodschap vanuit Gemeente aan Rijksoverheid (en eventueel Europese Commissie) over benodigde randvoorwaarden voor circulaire economie.

Termijn van effect

Verwachte impact **Indirect**

SKK.3

Versterken van regionale samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs rondom circulaire ambities

Waardeketen

Rol Faciliterend

Om circulaire ambities te realiseren hebben we nu en in de toekomst de juiste kennis en competenties nodig. Dit biedt kansen voor praktijkgerichte onderwijsinstellingen in de stad om meer betekenisvolle banen te creëren en daarmee tegelijkertijd het bedrijfsleven te ondersteunen. Versterk daarom de regionale samenwerking tussen bedrijfsleven en onderwijs door bijvoorbeeld onderwijs besturen samen te brengen. Biedt daarnaast ruimte voor studenten om te leren binnen circulaire projecten en activiteiten van de Gemeente Amersfoort en pak door op de al bestaande stages rondom circulariteit in de bouwsector.

Gewenst resultaat (2025) Studenten doen praktijkervaring op om circulaire principes mee te kunnen nemen in loopbaan.

Termijn van effect

Verwachte impact **Indirect**

SKK.4

Deelnemen in Europese onderzoeksprogramma's op circulaire economie

Waardeketen

Rol Stimulerend

Het ontwikkelen van een circulaire economie vraagt om aanvullende kennis en praktijkervaring. Europese onderzoeksprogramma's kunnen een goede manier zijn om deze (praktijk)kennis op te doen. Neem daarom deel in Europese programma's waar dat bij kan dragen aan de circulaire ambitie. Motiveer ook andere partijen in de stad – onderwijs en bedrijfsleven – om deel te nemen. Verken hierbij bijvoorbeeld een intensievere samenwerking met het Utrecht Sustainability Institute (USI) en de Bouwcampus, die deelnemen aan veel van dit soort Europese programma's.

Gewenst resultaat (2025) Deelname aan één Europees (praktijk)onderzoeksprogramma, om gezamenlijk met andere partijen kennis te ontwikkelen

Termijn van effect ☐ ☐ ☒

Verwachte impact Indirect

Borging in ander beleid

De circulaire economie gaat uit van een integrale benadering. Daarvoor is een overkoepelend beleid nodig waarin circulair niet een apart beleidsterrein is, maar deze principes een integraal onderdeel vormen van beleid en uitvoering in iedere tak in de organisatie.

Het daarom belangrijk om circulaire principes te borgen in ander beleid vanuit de Gemeente. Dit kan op een vergelijkbare manier als de Provincie Utrecht recent gedaan heeft, die vanuit haar *Beleidsvisie Circulaire Samenleving* circulaire uitgangspunten formuleert voor verschillende beleidsterreinen. Voor onze stad zien we zes beleidsdomeinen waar circulaire principes in opgenomen kunnen worden op het moment dat de beleidsvisies worden herzien:

- **Inkoopbeleid.** Neem circulaire principes expliciet mee in het inkoopbeleid. Daarbij gaat het over zowel technische, organisatorische als financiële aspecten. Denk bij technische aspecten aan het inkopen van circulaire producten. Bij organisatorische aspecten gaat het bijvoorbeeld om het gesprek met marktpartijen over (circulaire) ambities. Financieel kan dit gaan over het sturen op de Totale Levenscycluskosten (financiële total cost of ownership + milieukosten).
- **Afvalbeleid.** In het afvalbeleid is het mogelijk om effectiever bij te dragen aan circulaire economie door te sturen op betere bronscheiding, meer collectieve inzameling vanuit bedrijven (vooral in de binnenstad) en meer hoogwaardiger inzameling op milieustraten – bijvoorbeeld door een betere toegankelijkheid.
- **Mobiliteitsbeleid.** In het huidige mobiliteitsbeleid wordt ingezet op een verschuiving naar duurzame mobiliteit. Vanuit de hoeveelheid kritieke metalen die hiervoor nodig is, is inzet op minder voertuigen echter ook wenselijk.²³ Zoek daarom naar mogelijkheden om ook het totale aantal voertuigen terug te dringen, onder meer door het stimuleren van deelmobiliteit, hoogwaardige fietsverbindingen en openbaar vervoer.
- **Transitievisie warmte & Regionale Energiestrategie.** Vanuit de energietransitie wordt momenteel hard gewerkt aan de verdere uitwerking van de Transitievisie Warmte en de Regionale Energiestrategie. Neem hier circulaire principes in op, zoals het voorkomen van energiegebruik (voorbeeld: extra inzet op isolatie) en het combineren van functies (voorbeeld: zon-in-dak in plaats van zon-op-dak).
- **Detailhandelvisie.** Formuleer een visie op het soort bedrijven in de detailhandel dat zich vestigt of wil vestigen in de stad. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het stimuleren van lokale ketens en verbinding met andere lokale ondernemers. Ga aan de hand hiervan de dialoog aan met potentiële nieuwe ondernemers.
- **Evenementenbeleid.** Formuleer beleid op de randvoorwaarden voor vergunningverlening aan evenementen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de omgang met afval en de herkomst van te verkopen producten. De mogelijkheden voor toepassing van circulaire principes zijn bijvoorbeeld te zien bij het Amsterdamse DGT. Ga aan de hand hiervan de dialoog aan met de organisatoren.

Wat we niet doen

Wanneer we voorstellen op een aantal zaken in te zetten, stellen we ook voor om op een aantal zaken niet in te zetten. Dit zorgt voor focus en afbakening en helpt om energie te geven aan activiteiten waar de meeste impact te realiseren is. De definitieve keuzes worden gemaakt in het Uitvoeringsprogramma, dat afhankelijk is van de afspraken in het Coalitieakkoord 2022-2026.

Waardeketens

In deze Bouwstenen zetten we niet in op twee van de vijf waardeketens waar nationaal een Transitie-agenda voor is ontwikkeld:

- **Biomassa & voedsel**, omdat deze waardeketen om heel ander soort interventies vraagt, die vaak op lokale schaal lastig te organiseren zijn. Veel van de voedselstromen gaan door supermarkten, die op lokale schaal nauwelijks te beïnvloeden zijn. Tegelijkertijd zijn er ook diverse initiatieven rondom voedsel, die ook worden gestimuleerd vanuit het Toekomstfonds.
- **Kunststoffen**, omdat dit veelal grote en nationale interventies vraagt. Op het gebied van materiaalssamenstelling betreft dit Europese wetgeving; rondom statiegeld is dit nationale wetgeving en het sluiten van ketens voor recycling en hergebruik wordt ook gedaan door nationale partijen. De invloed van de gemeente is hier zeer beperkt, buiten het gescheiden inzamelen van PMD-afval wat in grote delen van Amersfoort reeds gebeurt.

Bank van stadshout in de Bolderhof

Activiteiten

Daarnaast zijn er een aantal activiteiten waar we (bewust) niet op inzetten:

- **Circulaire gronduitgifte**, omdat de gemeente Amersfoort nauwelijks eigen grond heeft om uit te geven. Bij eventuele kleine terreinen, die voorheen maatschappelijk vastgoed hebben gehuisvest maar nu worden uitgegeven, kan dit wel worden meegenomen.
- **Ondersteunen van start-ups**, omdat er al veel verschillende ondersteuningsprogramma's zijn in zowel de regio als op nationaal niveau. Het Toekomstfonds heeft een belangrijke rol in het van de grond krijgen van nieuwe, lokale initiatieven. Voor verdere ondersteuning van start-ups is samenwerking met bijvoorbeeld het Versnellingshuis en de ROM mogelijk.
- **Inrichten van stadsbrede bouw hubs t.b.v. hergebruik van (bouw)materiaal**, omdat uit eerste ervaringen elders blijkt dat het tijdelijk opslaan van bouw materiaal voor potentieel hergebruik organisatorisch lastig is en veel ruimte kost. Marktpartijen pakken dit veelal zelf op. Wel liggen er kansen voor een depot voor vrijkomend materiaal uit de openbare ruimte, dat later in de stad opnieuw kan worden ingezet.
- **Stimuleren van deelconcepten**, omdat deelconcepten op dit moment reeds voldoende worden ondersteund vanuit private investeerders. Dit geldt voornamelijk voor deelconcepten voor vervoermiddelen als auto's en scooters. Wel kunnen we dit als gemeente faciliteren, bijvoorbeeld door hier ruimte voor te bieden in parkeergelegenheden op straat.

Bronvermelding

1. Ellen MacArthur Foundation (2018) *Completing the picture: how the circular economy tackles climate change*
2. Rijksoverheid (2016) *Rijksbrede Programma Circulaire Economie*
3. Rockström et al. (2014) *Planetary Boundaries*
4. Kraaijenhagen, Van Oppen & Bocken (2016) *Circular Business: Collaborate & Circulate*
5. Kirrcher et al. (2016) *Conceptualizing the circular economy: an analysis of 114 definitions*
6. Porcelijn (2017) *De verborgen impact*
7. Rotmans (2014) *Verandering van tijdperk: Nederland kantelt*
8. Planbureau voor de Leefomgeving (2021) *Integrale Circulaire Economie Rapportage*
9. Europese Commissie (2020) *Green Deal*
10. Europese Commissie (2021) *Circular Economy Action Plan*
11. Rotmans (2014) *Verandering van tijdperk: Nederland kantelt*
12. Planbureau voor de Leefomgeving (2021) *Integrale Circulaire Economie Rapportage*
13. Planbureau voor de Leefomgeving (2020) *Circulaire economie in kaart*
14. RIVM & Metabolic (2021) *Milieu-impact van de jaarlijkse € 85 miljard aan inkoop door alle Nederlandse overheden*
15. Planbureau voor de Leefomgeving (2021) *Mogelijke doelen voor circulaire economie*
16. KplusV (2018) *Versnelling Circulaire Economie Amersfoort: Plan van Aanpak*
17. Metabolic (2018) *Circulaire bouwketen Amersfoort: Een ruimtelijke en temporele analyse van de bouwstromen in gemeente Amersfoort*
18. Rijksoverheid (2016) *Rijksbrede Programma Circulaire Economie*
19. Ellen MacArthur Foundation (2017) *Delivering the circular economy: a toolkit for policy makers*
20. Circle Economy & Copper8 (2018) *Amsterdam circulair: evaluatie & handelingsperspectief*
21. Cirkelstad (2018) *Opcirkelen in de Bouw* – online beschikbaar via <https://www.cirkelstad.nl/programmas-en-projecten/opcirkelen>
22. RVO (2021) *Eindrapport Actielijn onderzoek Materiaalpaspoorten*
23. Gemeente Amersfoort & Repurpose (2020) *Leidraad Circulair Slopen*
24. Metabolic, Copper8 & Universiteit Leiden (2019) *Metaalvraag van elektrisch vervoer*

Totstandkoming

Amersfoort Circulair: Evaluatie & Bouwstenen is opgesteld in opdracht van het Programma Circulaire Economie van de Gemeente Amersfoort. Deze publicatie blikt terug op de resultaten en geleerde lessen van de afgelopen jaren en biedt bouwstenen voor het nieuwe Uitvoeringsprogramma in de volgende coalitieperiode.

Deze publicatie is opgesteld door Copper8 (Sybren Bosch & Lucie Jansen), in nauwe samenwerking met het Deelprogramma Circulaire Economie.

Fotografie

- Beeldbank Gemeente Amersfoort: pagina's 2, 3 & 37
- Cees Wouda: pagina's 1, 9, 11, 16, 19, 21, 28, 30, 32, 35, 42, 46, 48, 51, 52 & 53
- Eigen materiaal Commonwoods: pagina 26

Ontwerp & opmaak

Richard van Zijl de Jong (Studio de Marcas)

Uitgave

Februari 2022

Auteur

